

Cronica numismatică și arheologică

FOAIE DE INFORMAȚII A SOCIETĂȚII NUMISMATICE ROMÂNE

Director: CONST. MOISIL

Proprietatea Societății Numismatice Române.

Inserată la Trib. Ilfov sub Nr. 409/1938

O ACTIVITATE MEDALISTICĂ PRODIGIOASĂ

Avântul pe care l-a luat cultura românească după marele eveniment al intregirii României și imboldul ce l-a dat acestei propășiri culturale îndemnul personal al regelui Carol II s'a răspândit într-o largă măsură și asupra artei noastre medalisticice.

Inainte de acest mare eveniment medalistica românească a fost în mare parte apanajul artiștilor străini: nu numai medaliiile comandate de oficialitate, dar și cele particulare erau executate de regulă în străinătate și de artiști străini.

Este adevarat că în această epocă puțini artiști români s-au îndeletnicit cu lucrări medalistice, dar nici nu s'a luat de către cei în drept vreo măsură pentru îndrumarea și incurajarea lor în această direcție.

Nici ateliere bine utilizate nu existau la noi în epoca anterioară intregirii. Un timp — de altfel destul de scurt — monetaria statului, înființată la 1870, a bătut un număr de medalii artistice, modelate și acestea mai ales de artiști străini, dar după desființarea ei, atelierele particulare care existau mai de mult, ori s'a înființat mai pe urmă, erau atât de puțin utilate, încât abia reușau să bată medalii simple, mărturii de botez și insigne fără nici o valoare artistică.

Deși unele medalii artistice, oficiale sau particulare din acest timp poartă gravate numele unor ateliere din țară — mai ales din București și Iași — ele de cele mai multe ori n'au fost bătute în aceste ateliere, ci au fost numai comandate prin intermediul lor la atelierele din străinătate.

Din această cauză nici nu s'a putut forma la noi o școală de artiști medalisti speciali și chiar dacă unii din sculptorii noștri au semnat anumite lucrări medalistice, nu inseamnă că s'a consacrat acestei arte, ci au executat numai incidental, în calitate de sculptori, unele piese de acest fel.

Căci trebuie să tinem seamă de o împrejurare cu totul specială: de și medalistica este o ramură a artei sculpturale, nu orice sculptor poate fi și medalist.

Medalistul, ca și artistul monetar, trebuie în primul rând să cunoască arta gravurii în metal, căci medalia este cu totul deosebită de sculptura statuară și chiar de sculptura în basorelief și ea, ca și moneta sau sigiliul, este o operă de gravură în metal.

Câmpul medaliei fiind relativ redus, artistul trebuie, în primul rând, să-și exerceze inspirația și fantasia în sensul, ca să poată reprezenta subiectele cele mai complicate și mai grele prin câteva note caracteristice, potrivit spațiului de care dispune.

De altă parte tipurile de pe față și de pe revers urmând să fie gravate în metal, spre a-se putea bate medalia, machetele lor trebuie să fie în așa fel modelate, încât să se poată reduce cu ușurință, iar stânțele de metal să poată reproduce complet și exact toate nuanțele. Este adevărat că astăzi există mașini de reducție atât de perfecte, încât copiază în mod mecanic cu cea mai mare exactitate machetele medalilor, dar tocmai din această cauză ele prezintă inconveniențul că anihilează caracterul personal al artistului. De aceea spre a nu se pierde acest caracter personal, artistul este nevoit ca la urmă să intervină și să nuanțeze cu mâna sa părțile caracteristice ale tipurilor medalisticice.

In sfârșit medalistul, spre deosebire de sculptor, trebuie să știe așeza în așa fel planurile reliefului, încât nu numai să iasă în evidență fiecare nuanță a tipului, conform importanței ce vrea să îndeа, dar și să evite ca metalul să se depleteze, cu ocazia baterii, prea mult într-o parte sau în alta a medaliei.

De aceea este de cea mai mare importanță, ca artistul medalist să cunoască în mod cât mai aprofundat arta monetară, de oarece de aceleași norme este condusă și medalistica.

Dar medaliașilor de astăzi li-se pune și o altă problemă: modernismul. După războiul mondial s-au introdus și în medalistică concepții și metode noi, futuriste, ca și în celealte arte. Si, natural, nici ea n'a fost ferită de exagerațiile și extravagantele curentului nou.

Pentru artiștii crescuți în altă școală și în alte concepții, a fost și este încă foarte dificil să lupte contra acestor exagerări, și cum sunt nevoiți să tînă pas cu mersul vremii, trebuie să caute a impăca pe cât posibil concepții și metodele vechi cu cele noi. Si n'a fost mic succesul acelora, cari au reușit să stabilească acest compromis artistic și înălțând extravagantele modernismului, să inoculeze curentului vechi, clasic, anumite principii moderniste, cari pot constitui un progres față de trecut.

Trebuie să accentuăm însă dela început, că modernismul exagerat nu a putut prinde în medalistica noastră, de și în pictură, în sculptură și în arhitectură a făcut ravagii. Artiștii medaliașii dela noi au continuat să lucreze în tradiția clasică, sau cel mult au adaptat acestei tradiții unele note moderne mai puțin extremiste.

In felul acesta arta noastră medalistică actuală nu prezintă față de trecut salturile ce le prezintă pictura, sculptura sau arhitectura.

Intre artiștii nostri moderni, cari s-au ocupat în mod constant

cu medalistica, sculptorul Emil Becker se distinge prin activitatea cea mai intensă.

Dotat dela natură cu un talent remarcabil, pe care a știut să-l cultive sub conducerea unor maeștri de mâna întâie, din țară și din străinătate, și să-l țină mereu treaz printr-o muncă încordată de atelier, prin lecturi și studii serioase și prin vizitarea muzeelor și expozițiilor de artă, d-șa s'a devotat în ultimii ani cu toată pasiunea artei medalistice.

Un imbold puternic în această direcție i-au dat și preocupările sale numismatice. Prințând dragoste de monetele vechi și-a format o bogată colecție de monete antice, medievale și moderne, alese nu atât după importanța lor numismatică, dar mai ales după valoarea lor ca opere de artă monetară. Deçi studiindu-le din acest punct de vedere, a reușit să aprofundeze evoluția acestei arte din antichitate până astăzi și să cunoască diferențele metode de fabricare a monetelor, dela primitiva batere cu ciocanul și până la mașina modernă de ultima perfețiune. Astfel a putut pătrunde în secretele fabricării monetelor, a putut să-și dea seamă de diferențele amănunte care contribuie la reușita unei opere de artă monetară și de expedientele tehnice care garantează succesul unui atelier monetar.

Iar constatările făcute le-a aplicat apoi la confectionarea lucrărilor sale medalistice.

Dar d. Becker și-a format și o frumoasă colecție de medalii vechi și noi, și studiul lor, completat cu lecturi bine alese, cu vizitarea colecțiilor medalistice mai importante din țările străine și cu experiența ce și-a câștigat-o prin studiile de artă monetară, i-a dat puțină să execute și d-șa medalii de o artă și tehnică neîntrecute la noi.

Mă simt dator să atrag atenția asupra activității medalistice a d-lui Becker, astăzi când are la activul său 35 de medalii și placșete, nu numai pentru că a ajuns cel mai bun și mai productiv medalist al nostru, dar și fiindcă activitatea sa în acest domeniu a început și să desvolte în strânsă legătură cu Societatea Numismatică Română. Primul congres de numismatică și arheologie din 1933, însoțit de o minunată expoziție de monete, medalii și obiecte arheologice, la care reușită d. Becker a contribuit în mod hotărător, a fost punctul de plecare și a constituit indemnul pentru a se devota cu tot sufletul artei medalistice. Si în adevăr placșeta ce a turnat-o atunci pentru M. S. Regele Carol II, președintele de onoare al societății, și medalia ce a bătut-o pentru comemorarea congresului și expoziției, sunt lucrări care desvăluiau un talent și o tehnică promițătoare de cel mai înalt progres.

De atunci și până astăzi, timp de șase ani de zile, medalistul nostru a muncit neîntrerupt în acest domeniu reușind să-și precizeze teoriile artistice și metodele de lucru și să creieze un stil propriu, care este expresia vie a medalisticiei noastre contemporane.

Natural că d. Becker și-a făcut studiile la școala clasică a artei

sculpturale. D-șa însă nu s'a inchis în turnul de fildeș al principiilor și metodelor clasice, ci a căutat să se țină în currenț și cu inovațiile ce le-a introdus în această artă currențul modernist. Fără să imprumute exagerările moderne, d-șa a reușit să-și învioreze concepțiile cu elemente noi, îndrăsnețe și anticanonice, care însă dau satisfacția curență pretențiilor mai puțin extremiste ale gustului modern. O privire asupra medaliilor sale din acești ani permite oricui să-și dea seama de fazele prin care a trecut puterea d-sale de inspirație și de compoziție și priceperea și subtilitatea cu care a reușit să împace cele două curențe, clasic și modernist, și să creieze un stil intermedian menit să facă epocă.

Aceasta nu înseamnă că operile sale medalistic sunt lipsite de realism, ci numai că nu a dat expresie realismului crud, exagerat și lipsit de logică al artiștilor așa zisă moderniști.

Era inevitabil ca un cunoșător atât de bun al artei monetare să încerce să se manifestă și în domeniul acestei arte. Cu ocazia reînființării monetăriei naționale în 1935 d. Becker a modelat un număr de tipuri pentru viitoarele noastre monete, care dovedesc nu numai originalitate, dar și cunoștințe practice; iar anul acesta d-șa a pregătit o nouă serie de modele, și mai ingenioase și mai artistice, dintre care unele vor fi realizate în curând.

Atât medaliile, cât și proiectele de monete ale d-lui Becker, sunt cunoscute numai într'un cerc foarte restrâns; iubitorii de artă și publicul mare nu le-au putut vedea decât incidental. Așteptăm ca d-șa să organizeze o expoziție, pentru ca toți iubitorii medaliei artistice să-i poată aprecia talentul și munca și să se convingă în ce mare măsură poate contribui numismatica la progresul medalisticiei.

Iar Societatea Numismatică Română poate fi mândră, că un membru al ei a promovat într-o măsură atât de mare această artă.

CONST. MOISIL

1—2

3—4

5—6

MEDALII DE EMIL BECKER

1—2 Congresul și expoziția de numismatică și arheologie (1933); 3—4 Primăria veche din București (1936); 5—6 Aniversarea Dinastiei Române (1936).

7-8

9-10

11-12

MEDALII DE EMIL BECKER

7-8 Monetăria Națională (1935); 9-10 Jubileul d-lui ing. I. Gigurtu (1935);
11-12 Jubileul d-lui Alex. Lapedatu (1936).

Tab. X

13—14

15—16

17—18

MEDALII DE EMIL BECKER

13—14 Participarea României la expoziția din Paris (1937); 15—16 Sarcofagul românesc din monumentul interbelic de la Liege (1937); 17—18 Mausoleul de la Mărăști (1938).

ORIGINEA ȘI ACTIVITATEA MONETĂRIEI LUI DABIJA VODĂ DIN SUCEAVA

Dovada existenței monetăriei.

Este încă de orice îndoială că în Moldova a existat o monetărie sau poate și mai multe încă pe timpul primilor domnitori care au bătut monete proprii, dar dovezi sigure avem numai despre existența celei dela Suceava pe timpul domniei lui Istrati Dabija (1661—1665) și a urmărilor săi Gheorghe Duca în primele două domnii (1665—1666 și 1668—1672) și Iliaș Alexandru (1666—1668). Aceste dovezi sunt atât izvoarele istorice din acea vreme, cât și descoperirile arheologice făcute dela 1895—1904 la cetatea Sucevei și tezaurele monetare găsite în diferite regiuni ale Moldovei.

Cronicarul Nicolai Costin (1660—1712), cunoscător bun al situației din Moldova pe timpul lui Dabija-Vodă, deoarece a scris scurt timp după moartea lui, este primul care menționează existența acestei monetării, spunând: „Făcut-au Dabija-Vodă și bănărie de bani de aramă la Suceava”.¹⁾

Cronicarul Nicolai Muste, deasemenea contemporan, descriind domnia lui Iliaș Alexandru, spune că: „Era bănărie în cetatea Sucevei, care era dela Dabija-Vodă și făcea șalai de aramă, care numai aicea în țară umblău, patru șalai la un ban/bum”.²⁾

Un document, probabil din anul 1666, vorbește de Enache Zlătariul, care a fost „bănariu și au căzut la mare vină domnească la măria sa Evstratie Dabija-Vodă”, care l-a pus la închisoare pentru 1000 de taleri pe cari acesta îi datora Domnului.³⁾

Scriitorul contemporan polon Ioan Chrisostom Pasek arată în „Amintirile” sale, sub anul 1662: „Atunci au fost aduși de unii supuși poloni șilingi (șalai) moldovenesci în Polonia și s'a dat pentru ei peste graniță atâtea monete de aur și de argint, incât acei cari au făcut acest lucru sunt demni de ocără și vor trebui să dea socoteală poporului polon și lui Dumnezeu, căci acei șilingi moldovenesci au provocat o mare sărăcie, desperare și crude ucideri între oameni. Începând dela Liov se ucideau pentru ei la iarmaroace, dar apoi au trecut din Polonia Mică (Galitia) în cea Mare și au ocupat toate ora-

1) Nicolai Costin în *Cronicile României*, ed. Kogălniceanu, București 1872, tom. II pag. 4.

2) Nicolai Muste, în *Cronicile României*, ed. Kogălniceanu, București 1874, tom. III pag. 6.

3) B.P. Hașdeu, *Etymologicum Magnum Romaniae*, tom. II pag. 3096; documentul se află la Arhivele Statului, Cod. MSS. Asachi t. I. f. 52 (verso).

sele mari, neoprindu-se până la râul Oder și la Marea Baltică, ca niște lăcuse înfiorătoare".⁴⁾

Scriitorul Zaluski, deasemenea contemporan, arată că pe vremea aceea circulau în Polonia vreo zece milioane de șalăi moldovenesci și de Riga.⁵⁾

Prin instrucțiunile Dietinei din Halicz către deputații la Dietă, din 8 Octombrie 1664, se cere deputaților să nu îngăduie „aducerea șilingilor moldovenesci, căci aceasta ar fi ultima pierzanie și săracire a Republicei. Ce epidemie au fost în Republică șilingii moldovenesci, aceasta a cunoscut-o și cel mai sărac om și oasele goale ale celor morți de foame o mărturisesc. Deci domnii deputați vor stări din toate puterile, înaintea tuturor celorlalte treburi și nu vor îngădui nimic până nu se va face o lege împotriva acelora care vor deschide

Fig. 1

porțile țării pentru asemenea șilingi și acei ce îi vor transporta sau aduce, să fie aduși în fața tribunalului coroanei, între procesele fiscale cu pedeapsă, ca mari defraudatori. Deasemenea să fie observați (cercați) cu atenție negustorii care, acolo în Moldova, ard potăsa, prin care mijloc se face baterea acelor șilingi”, etc.⁶⁾

Melchisedec, bazându-se pe cronică lui Muste, arată că pe timpul lui Dabija „era bănărie le cetatea Sucevii” și că „șalăul este o monetă de aramă care sub Dabija Vodă și sub Ilias Vodă se *tăia în fară*.^{6 bis)}

Cu ocazia săpăturilor la cetatea Sucevii, făcute de C. A. Romstorfer între anii 1895-1904, s-au găsit în ruinele cetății vreo 3000 de monete mărunte dintre cele cunoscute la noi sub numele de „șalăi”, pe când Germanii le ziceau „șilingi” (Schilling) iar Polonii „selungi”

4) Pasek, *Pamiętniki*, ed. critică de Al. Brückner (Biblioteka Narodowa) No. 62, pag. 219—220, tradus și publ. de P. P. Panaiteanu în *Date noi despre falsificări de monete polone în Moldova*, Bulet. Soc. Num. rom. pe 1933—1934 partea I-a, pag. 129—130.

5) Zaluski, *Epist. historico-familiar I*, pag. 1194, cit de C. Moisil în *Băndăria lui Dabija-Vodă*, în Bulet. Soc. Mum. Rom. pe 1915, pag. 60.

6) Akte Grodzkie i Ziemske, XXIV, pag. 204—205, tradus și publicat de P. P. Panaiteanu în *Date noi despre falsificări de monete polone în Moldova*, în Bulet. Soc. Num. Rom. pe 1933—1934 partea I-a, pag. 131.

6 bis) Melchisedec, *Cronica Hușilor*, București 1869, pag. 84.

(szelag), iar termenul latin, trecut pe monete, era cel de „solidus“. Toate aceste monete erau imitații după șalăii poloni (fig. 1—3), suedezi (fig. 4—11) și brandenburgici (fig. 12—13).

În afară de acestea s'a mai găsit o însemnată cantitate de material necesar pentru fabricarea acestor monete și fășii de tablă de aramă din care se scosese că monetele, precum și fășii cu șalăi imprimati, dar nescoși din cauză că tabla prezenta frânturi sau din cauză că tiparul era defectuos (fig. 1, 7 și 16).⁷⁾

Pe unele din aceste fășii se aflau alăturarea șalăi sau resturi de șalăi cu totul deosebiți. Astfel pe o făsie era un șalău cu numele reginei Christina bătut pentru Riga alătura de altul bătut pentru Livonia (fig. 16), iar pe alta unul dela Carol Gustav pentru Riga alătura de unul pentru Livonia; deasemenea și unul cu numele reginei Christina pentru Riga alătura de unul cu numele lui Friedrich Wil-

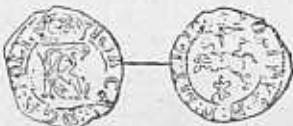

Fig. 2

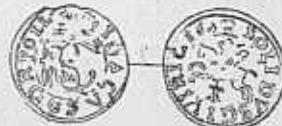

Fig. 3

helm, principalele elector din Brandenburg; pe o făsie mai mare se aflau doi șalăi de ai reginei Christina pentru Riga alătura de doi ai regelui Carol X-lea Gustav pentru același oraș⁸⁾ (fig. 15). S'a mai găsit apoi o asemenea făsie pe care se află reversul unui șalău de al Christinei alătura de unul al lui Friedrich Wilhelm (fig. 13, revers); o altă făsie cu un șalău de al lui Carol Gustav pentru Riga alătura de restul unuia de al Christinei pentru Livonia (fig. 16); deasemenea și o făsie cu un șalău de al Christinei alătura de unul al lui Carol al XI-lea, ambele pentru Riga. S'au găsit apoi și șalăi de ai Christinei pentru Riga, dar cu stema Livoniei.

Izvoarele istorice mai sus arătate, complectate cu marele număr de monete și cu materialul monetar descoperit în ruinele cetății Suceava, precum și numeroasele tezaure de monete la fel cu cele dela Suceava, descoperite în diferite părți ale Moldovei,⁹⁾ duc la singura concluzie posibilă: că la Suceava în cetate, a existat o monetarie care a bătut monete false polone, suedeze și brandenburgice, unele din aramă curată, altele argintate și că aceste monete au fost trecute și în Polonia, unde au provocat un adevărat dezastru, ceea ce a

7) C. A. Romstorfer (traducere de Al. Lapedatu), *Cetatea Sucevei*, Ediția Academiei Române, București 1913, pag. 92.

8) E. Fischer, *Beitrag zur Münzkunde des Fürstenthums Moldau*, în Anuarul Muzeului Bucovinei pe anul 1901, pag. 44, și Romstorfer-Lapedatu, *op. cit.*, pag. 96.

9) Tot la Suceava s'au găsit, într'o punxă de lut, vreo 2000 de asemenea șalăi (C. Moisil, *Monete și tezaure monetare*, în Bulet. Soc. Num. Rom. pe 1914, pag. 24), iar un sac ce s'a găsit într'un coș de sobă dela fostul palat domnesc din Iași conținea asemenea șalăi în greutate totală de 15 kgr. (Moisil, *Monete și tezaure monetare*, Buletinul pe 1914, pag. 56); la acestea se adaugă și diferite alte tezaure.

determinat pe Poloni să ceară în modul cel mai energetic și pe toate căile posibile, interzicerea intrării acestor monete în țara lor.

O dovedă în plus că Dabija-Vodă a bătut monete la Suceava sunt în fine înseși monetele sale cu numele și titlul său de voievod al Moldovei (fig. 17—21). Acestea se asemănă aşa de mult cu șalaii străini bătuți la Suceava, atât în ce privește sigiliul monetar, felul cum au fost bătute și compoziția metalului, cât și caracteristica literelor, încă trebuie să fi fost bătute în aceeași monetărie în care s-au bătut și șalaii străini, adică la Suceava.¹⁰⁾

Materialul monetar găsit de Romstorfer în anul 1895 a fost studiat în mod sumar de profesorul Iosif Flaișer din Pomârla¹¹⁾, iar întregul material găsit până în anul 1901 a fost studiat și descris, la îndemnul lui Romstorfer, de E. Fischer.¹²⁾

Același material a fost studiat și descris de însuși Romstorfer, mai întâi într'un raport făcut în anul 1901 asupra săpăturilor ex-

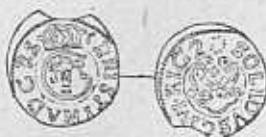

Fig. 4

Fig. 5

cutate până la acea dată¹³⁾ și apoi într'o lucrare făcută după terminarea săpăturilor din 1904.

Această din urmă lucrare a fost tradusă în limba română, cu unele rectificări, de Alex. Lapedatu.¹⁴⁾

Toți acești autori ajung la concluzia că monetele găsite în cetatea Sucevei s-au bătut într'o monetărie care funcționa chiar în cetate.

O serie de monete suedeze bătute la Suceava a fost descrisă de G. Sion¹⁵⁾ în anul 1914; de C. Karadja¹⁶⁾ în anul 1921; de Dr. Severeanu¹⁷⁾ în anul 1923; de Valdemar Clain¹⁸⁾ și alții.

10) Fischer, *op. cit.* pag. 43.

11) Josef Fleischer, *Zur Geschichte von Suczawa*, în anuarul Muzeului Bucovinei pe anul 1896, pag. 33—39.

12) E. Fischer, *op. cit.* pag. 42—52.

13) C. A. Romstorfer, *Das alte Fürstenschloss in Suczawa*, în Anuarul Muzeului Bucovinei pe anul 1901, pag. 113 și 116.

14) Romstorfer-Lapedatu, *Cetatea Sucevei* descrisă pe temeiul propriilor cercetări făcute între anii 1895 și 1904, Ediția Academiei Române, București 1913.

15) G. Sion, *Monete suedeze falsificate în monetăria dela Suceava*, în Buletinul Societ. Num. Rom. pe 1914, pag. 32.

16) C. Karadja, *Către zilingi falsificați în monetăria din Suceava și nedescriși până acum*, în Buletinul pe 1921, pag. 29—31.

17) Dr. Severeanu, *Monetele lui Dabija-Vodă (1661—1665) și ale lui Mihnea Vodă Radu (1658—1660)*, în Buletinul No. 48 pe 1923, pag. 103—109.

18) Valdemar Clain, *Variante noi de șaldi din Bănaria Sucevei*, în Cronica Numismatică No. 96/934, pag. 18.

Activitatea monetăriei dela Suceava a fost studiată apoi în următoarele lucrări: B. P. Hașdeu, Banul lui Istrati—Vodă Dabija; *) D. Sturdza, **) N. Iorga, Cu privire la Banul lui Dabija-Vodă¹⁹; C. Moisil, Bănăria lui Dabija-Vodă²⁰; R. Gassauer, Der gegenwärtige Stand der Moldauischen Münzkunde²¹; P. P. Panaitescu, Date noi despre falsificări de monete polone în Moldova²², precum și în diferite cărți de istorie.

Salăii suedezi au atras atenția scriitorului suedez Axel Wahlstedt, care i-a studiat și descris în lucrarea sa: Om svensk-baltiska solidi präglade i Suczawa.^{22 bis}

Monetele care circulau în Moldova pe vremea lui Dabija-Vodă.

Fiind dovedită existența monetăriei de la Suceava pe vremea lui Dabija-Vodă, iar monetele cari s-au bătut acolo fiind bine cunoscute și fiind deasemenea știut că acele monete au pătruns în număr mare în Polonia, unde au provocat proteste vehemente, trebuie cercetat dacă ele aveau curs legal și în Moldova, sau erau bătute numai pentru export.

Astăzi nu mai există nicio indoială că, cel puțin pe la sfârșitul secolului al XVI-lea, circulau în Moldova monete mărunte turcești, ungurești și polone. Aceste din urmă se vede că erau cele mai populare, căci voievodul Stefan Răzvan bătând în anul 1595 monete proprii, a fost nevoie să le bată după sistemul și modelul pieselor polone de 3 grosi (numite troiaci), căci numai astfel puteau înlocui pe cele polone sau puteau circula alătura de ele.

Iar cu doi ani mai târziu (1595) Ieremie Movilă ajungând Domn al Moldovei cu ajutorul cancelarului polon Zamoiski, a obținut, prin actul de confirmare, dreptul de a bate monete la fel cu cele polone, cu titlul metalului și greutatea întocmai ca acelea, ca să poată circula și în Polonia și în celelalte țări ale coroanei polone²³, ceea ce confirmă concluzia că monetele polone circulau și în Moldova,

*) In *Foilea de istoria română*, Iași 1861. Hașdeu arată că Dabija a înființat o bănărie de „bani leșești”.

**) In *Übersicht der Münzen und Medaillen des Fürstenthums Moldau*, Wien 1874, pag. 43; în *Memoriu asupra numismaticii române*, Analele Acad. Rom. pe 1871, tom X Sect. II pag. 167 și în *Bibliografia numismatică românească*, Analele Acad. Rom. pe 1875, tom. XI Sect. II pag. 114.

19) Analele Academiei Române Seria II tomul XXVII (1905—1906), pag. 506—508.

20) In *Buletinul Soc. Num. Rom.* No. 24 din 1915, pag. 53—79.

21) Cernăuți, 1931.

22) *Buletinul* pe 1933—1934, partea I-a, pag. 120—132.

22 bis) Publicată in *Numismatiska Meddelanden* XXIII (1923), pag. 96—117.

23) „Monetae enim cuendae facultatem concedimus, ad instar monetae Poloniae, ut aequae sit proba et equalis grano, pondere et numero numismatum, ut in Polonia caeterisque dominii nostris recipi possit”. (Hașdeu, *Foilea de istoria română*, pag. 29; cit. de Moisil, *op. cit.* pag. 53 și de I. Nistor, *Handel und Wandel in der Moldau*, Cernăuți 1912, pag. 113—114).

căci de altfel n-ar fi avut niciun rost să fie bătute de domnitorul acestei țări.

Este adevărat că senatul polon n'a aprobat acest drept²⁴⁾, dar de aci nu rezultă decât că senatul a voit să asigure coroanei polone căștigul important ce se realiza din baterea monetelor și pe care de altfel l-ar fi realizat Domnul Moldovei.

Episcopul Bandini, vorbind de monetele care circulau în Moldova pe la mijlocul secolului al XVII-lea, pe când a vizitat această țară, menționează și șilingii (șalăii) poloni, care mergeau doi la un ban unguresc²⁵⁾.

Dar încă înainte de această dată, călătorul Tommaso Alberti

Fig. 6

trecând prin anul 1612 prin Galați, spune că acolo se vindea un iepure cu 5 șilingi, iar călătorul și predicatorul pomeranian Conrad Jacob Hildebrant, care a vizitat Iași la 1657, arată că „monetele și șilingii poloni au curs aici”.²⁶⁾

Din aceste scrieri, din descoperirile arheologice dela cetatea Sucevii²⁷⁾, precum și în numeroase tezaure monetare găsite în Moldova rezultând cu prisosință că în această țară circulau pe la mijlocul secolului al XVII-lea și monetele polone, este necesar a se vedea care era pe acea vreme situația monetară în Polonia.

Situarea monetară în Polonia.

Pe timpul regelui Sigismund al III-lea (1587—1632) circulau în Polonia, pe lângă monetele bătute în monetăriile coroanei sau în cele ale orașelor²⁸⁾, numeroase monete mărunte străine, de valoare

24) „De moneta ab eodem Principe (Ieremie Movila) sub titulo et figura regis cuadenda etc, questo non ha voluto il senato concedere”. (Raportul nunțiului papal din Varșovia din 29 Martie 1597, publ. de Claudiu Isopescu în *Documenti, inediti della fine del cinquecento*, pag. 73, Acad. Rom., Memoriile Secției Istorice din 1929, serie III tom. X).

25) V. A. Ureche, *Codicele Bandinus*, în Analele Acad. Rom. XVI, pag. 310.

26) N. Iorga, *Călători, ambasadori, misionari*, pag. 11 și *Istoria comerțului românesc, Epoca veche*, București 1925, pag. 271.

27) Romstorfer-Lapedatu, *op. cit.*, pag. 93.

28) Pentru situația monetară din Polonia am utilizat mai ales lucrările d-lui Marian Gumowski: *Monety Polskie*, Warszawa 1924, pag. 111—142 și *Dzieje menniczy krakowskiej*, Poznań 1927, pag. 77—108, precum și cea a lui Max Kirmsi, *Handbuch der polnischen Münzkunde*, Posen 1892; iar pentru partea istorică: Waclaw Sobieski, *Histoire de Pologne des origines à nos jours*, Paris 1934, pag. 177—230 și Dr. Karl Ploetz, *Auszug aus der Geschichte*, Leipzig 1916.

mai mică, aduse mai ales din orașele Riga²⁹⁾ și Elblong, dintre care primul fusese ocupat de regele suedez Gustav al II-lea Adolf (1611-1632) în anul 1621, iar al doilea în 1626. Căci după ocuparea acestor orașe și până în anul 1636, Suedezii au bătut în monetariile de acolo cantități mari de șali făși, cari au invadat toată Polonia și au pătruns până în Ungaria, Raguza și Moldova³⁰⁾.

Asemenea monete false se aduceau apoi și din alte țări, mai ales din Silezia. Ele luau locul monetelor polone bune, care erau duse pește granită.

Pentru a împiedeca intrarea și răspândirea acestor monete false, menite să ruineze economic este Polonia, Sigismund al III-lea a luat în anul 1627 dispoziția de a nu se mai bate monete mărunte.³¹⁾

Această dispoziție a fos respectată și de regele Vladislav al IV-lea (1632-1648), care s'a mărginit numai la baterea monetelor de aur precum și a celor mari de argint (taleri și jumătăți de taleri) și a continuat lupta contra monetelor străine.

Urmașul său Ioan Casimir (1648-1668) a bătut la începutul domniei deasemenea numai monete de valoare mai mare și anume ducați de aur și taleri și jumătăți de taleri de argint, pe când ca monete mărunte circulau cele polone ale lui Sigismund al III-lea precum și cele falsificate de Suedezii și care continuau să intre în țară și să fie primeite de populație, indiferent dacă erau contemporane sau mai vechi.

La acestea se adăugau cantități importante de monete false, cu numele lui Sigismund al III-lea, dar din argint inferior sau din aramă argintată, bătuți în țară sau în străinătate.

Constatându-se că măsura luată la 1627 de a nu se mai bate monete mărunte nu numai că nu aduce rezultatul dorit, ci din contră înrăutățește situația monetară și economică a țării pe zi ce trece, senatul a luat în anul 1650 hotărîrea de a bate din nou monete mărunte, dar din argint bun³²⁾, crezând că acestea vor înălțatura din circulație pe cele străine, de valoare inferioară.

In baza acestei hotărîri s'a majorat grivna dela 197 la 201 gr. și s'a bătut dintr-o grivnă de argint de 14 loți³³⁾; 7 taleri sau 36 de orti³⁴⁾ sau 108 de șustaci³⁵⁾ sau 216 de troiaci³⁶⁾, iar dintr-o grivnă de argint de 7 loți s'a bătut: 162 de groși dubli sau 324 de groși³⁷⁾.

29) Livonia a fost ocupată de Suedezii încă din anul 1617.

30) Gumowsky, *Monety*, pag. 111.

31) Gumowski, *I. c.*, pag. 112.

32) Gumowski, *Monety*, pag. 89.

33) Se știe că argintul curat avea 16 loți, deci diferențele arată cantitatea de aramă ce intra în aliaj. Astfel 14 loți înseamnă că în acest aliaj intra această cantitate de argint plus 2 de aramă.

34) Ortul era la început un sfert de taler, dar mai târziu a devenit monedă distinctă și nu mai stătea față de taler în proporția inițială.

35) Monetă în valoare de 6 groși.

36) Monetă în valoare de 3 groși.

37) Gumowski, *Monety*, pag. 133.

In anii 1652 și 1653 s-au bătut la Vilna și șali și litvani³⁸⁾, deasemenea de argint³⁹⁾.

Aceste monete nu aduceau însă niciun venit, ba nu acopereau nici măcar cheltuelile bateriei lor și n'au îmbunătățit deloc situația, deoarece, fiind bătute din argint bun, erau scoase din țară și înlocuite cu cele de valoare inferioară, care continuau să fie aduse din alte țări.

Pentru a curma acest neajuns, s'a luat în anul 1654 hotărîrea ca titlul metalului să se reducă în așa mod, încât pentru o grivnă de argint transformată în monete să se obție un venit curat de 4 zloti.

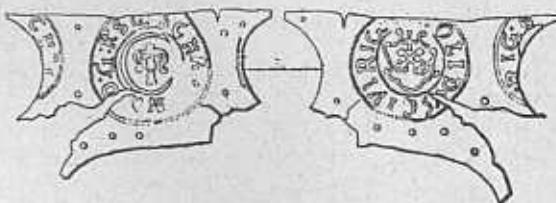

Fig. 7

Această dispoziție n'a fost în vigoare decât un singur an, căci în anul 1655 a început războiul polono-suedez, care a durat până la 1660 și care reclamând cheltuile din ce în ce mai mari, s'a redus și această din urmă bază monetară și s'au luat și alte măsuri, care au provocat un adevărat haos economic și monetar.

Iată câteva fapte care vor explica acest haos:

Se știe că regele suedez Carol al X-lea Gustav (1654—1660)⁴⁰⁾, supărat că Ioan Cazimir nu vroia să-l recunoască, a intrat cu armata în Polonia și a ocupat Varșovia. Ocupând mai târziu și Cracovia, a dispus ca monetăria din acest oraș să funcționeze și sub stăpânirea sa și să bată monete polone⁴¹⁾. Șustaciile bătute în acest timp aveau însă o valoare mai mică decât cea reglementară, din care cauză populația refuza să-i primească⁴²⁾, dar cu toate acestea circulau în număr destul de mare.

În anul 1656 Suedezii ocupă și Elblongul și bat în monetăria de acolo, până la 1660, monete cu efigia regelui lor, dar cu stema orașului.

38) Gumowski, *Monety*, pag. 139.

39) Pe timpul lui Ioan Cazimir ducatul avea la început o valoare de 5 zloti, mai pe urmă de 6 zloti și 15 groși, iar talerul avea o valoare de 3 zloti și 16—18 groși, dar în monetă bună de argint, nu în șali sau tymfi. Un taler avea 5 orti, iar ortii aveau câte 21 groși, iar nu câte 18, ca mai înainte. Ortul avea 3 șutaci, zlotii 5 iar talerul 15. (Gumowsky, *Monety*, pag. 135).

40) Lui *Gustav al II-lea Adolf*, care a murit la 1632, i-a urmat la domnie fiica sa *Christina* (1632—1654), iar acesteia *Carol al X-lea Gustav*.

41) Gumowski, *Monety*, pag. 136.

42) Același, *Dzieje menniczy*, pag. 92.

Șali și, care erau cei mai numeroși dintre monetele bătute în această monetărie, erau la fel cu cei poloni, dar de valoare inferioară și au fost introdusi în număr mare în Polonia, unde întocmai ca pe vremea lui Sigismund al III-lea, au cauzat mari pierderi economice și au marit haosul monetar din acea țară.

Deoarece în timpul luptelor cu Suedezii, Rușii au ocupat Litvania cu Vilna, Ioan Cazimir s'a retras în anul 1657 în Opol⁴³⁾ în Silezia, unde deasemenea a bătut monete, care însă nu erau la fel cu celelalte monete polone, circulau însă alătura de ele.

Suedezii au invins și pe principalele elector Friedrich Wilhelm de Brandenburg (1648–1668), care prin tratatul încheiat în anul 1656 la Königsberg a primit ducatul Prusiei dela regele suedez pe care l-a recunoscut ca suveran în locul celui polon. Dar din cauza legăturilor politice și economice dintre Polonia și Brandenburg, monetele acestei țări, care circulau în Polonia și mai înainte, au continuat să circule și după încheierea menționatului tratat.

În timpul celor mai înversunate lupte cu Suedezii, Polonii au reactivat monetăria dela Lwow (1656–1658)⁴⁴⁾, unde au bătut monete, care nu aveau valoarea celorlalte monete polone și anume căte 32 de orti din grivna de argint de 11 loti sau 53 de șustaci din cea de 6 loti, toate aceste monete având pe ele leul orașului. Este evident că și aceste monete aveau curs legal și circulau alătura de celelalte.

În anul 1657, după alungarea din țară a Suedezilor, s-au bătut la Cracovia 38 de orti din grivna de argint de 12 loti, iar la Bydgoszcz 32 de orti din grivna de $10\frac{1}{4}$ loti.⁴⁵⁾

Din cele de mai sus este ușor de înțeles care era pe acea vreme situația monetară din Polonia. Nu numai că țara era invadată de cantități enorme de monete străine de valoare inferioară, precum și de monete polone false, bătute atât în țară cât și în străinătate, dar chiar și cele veritabile, bătute în monetăriile polone, nu erau la fel și nici de aceeași valoare și după același sistem, ci existau adeșori deosebiri foarte mari chiar între aceeași specie de monete, după cum erau bătute într-o monetărie sau în alta.

Tara având nevoie de noi venituri, senatul nu s'a mulțumit cu venitul pe care monetăriile îl aduceau în mod normal, ci le-a obligat în anul 1658 ca să aducă un venit anual de 150.000 zloti⁴⁶⁾, sumă care în anul următor a fost majorată.

Pentru a putea obține un venit așa de mare, trebuie să găsești un alt mod de exploatare a monetăriilor și eventual schimbarea titlului metalului. Atunci să luat hotărîrea de a se arenda monetăriile acestor antreprenori, cari vor plăti suma fixată de senat.

În baza acestei hotărîri, monetăria din Cracovia a fost aren-

43) În limba germană Oppeln.

44) Gumowski, *Monety*, pag. 138.

45) Același, *op. cit.*, pag. 134.

46) Gumowski, *Monety*, pag. 134.

dată pe timp de un an și anume dela 1 Mai 1658—30 Aprilie 1659 unui consorțiu de doi Italieni: *Paul de Bono și Titus Livius Boratini*, cu suma de 35.000 de zloti.⁴⁷⁾

Paul de Bono, care a decedat în anul 1659, n'a jucat niciun rol mai însemnat în materie monetară, un asemenea rol a jucat însă tovarășul său Titus Livius Boratini, care a devenit celebru, dar și de tristă memorie, în istoria monetară și economică polonă și care, după cum se va vedea, nu este străin nici de activitatea monetariei lui Dabija-Vodă dela Suceava.

Vieața și activitatea monetară a lui Titus Livius Boratini.

Titus Liviu Boratini s-a născut în anul 1620 în Agordo, într-o regiune muntoasă din Italia de Nord.⁴⁸⁾ În tinerețe a făcut o călătorie în Egipt, iar în 1641 a venit în Polonia, unde îl găsim făcând

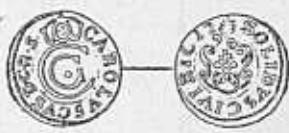

Fig. 8

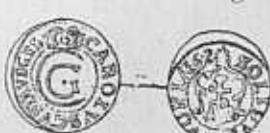

Fig. 9

parte din colonia italiană. Era arhitect de meserie și se ocupa foarte mult cu matematica și fizica. În anul 1648 a ajuns la curtea regelui Vladislav al IV-lea, unde a construit un cāntar hidrostatic și o mașină de sburat, fapte care l-au făcut celebru. În anul 1650 a plecat la Paris, unde a învățat *gravura în aramă*.⁴⁹⁾

In anul 1651 se află la curtea regelui Ioan Cazimir în calitate de arhitect, fiind însărcinat cu efectuarea diferitelor construcții, între care și a palatului regal din Varșovia. A cumpărat apoi minele de fier dela Zawadow, iar la 1655 a fost trimis de regină la Florența, unde a construit un ceasornic automat și și-a câștigat admirarea cercurilor conducătoare prin cunoștințele sale astronomice.

Reîntorcându-se în Polonia în anul 1657, a luat parte la războiul cu Suedezii, organizând, pe cheltuiala sa, un regiment de artillerie, fapt pentru care senatul l-a ridicat la rangul de nobil.

Când apoi, la 1658, se căuta un arendaș bun pentru monetaria din Cracovia și care să poată aduce venitul cerut de stăpânire, T. L.

47) Gumowski, *Dzieje menniczy*, pag. 94 și *Monety*, pag. 136 și urm.

48) Datele referitoare la viața și activitatea lui T. L. Boratini le-am luat din lucrarea d-lui Marian Gumowski: *Dzieje menniczy krakowskiej*, pag. 102 și urm.

După cum arată d-l Gumowski, de acest personaj s'a ocupat și Favaro în lucrarea sa *Intorno alla vita et ai lavori di T. L. Boratini*, Venezia 1896 și alții.

49) Probabil că această artă a avut o mare influență asupra lui, căci mai târziu îl vom vedea bătând monete de aramă, deși aceasta nu se obișnuia în Polonia.

Boratini împreună cu Paul de Bono s-au prezentat și au luat în arendă această monetărie, obligându-se să plătească pentru ea 35.000 de zloți poloni pe un an.

Cu această ocazie Boratini, care până atunci se numea Buratini, a obținut și indigenatul polon.⁵⁰⁾

La început a bătut numai șustaci, orți, ducați și dubli-ducați, pe cari i-a semnat cu inițialele numelui său T. L. B. Dar văzând că din baterea acestor monete nu obține un câștig aşa de mare, încât să poată plăti arenda convenită, Boratini a propus în anul 1659 ca să i se permită să bată monete mici de aramă, numite șilingi (șalăi),⁵¹⁾ deși din acest metal nu se bătuseră monete în Polonia de 300 de ani.⁵²⁾

Pentru a examina această propunere, s'a ales o *comisiune monetară*, compusă din 30 de deputați și senatori. Această comisiune a aprobat propunerea și a autorizat pe vîstiernicul coroanei precum și pe cel al Litvaniei să încheie cu Boratini un contract deosebit pentru baterea șalăilor de aramă și afară de aceasta să-i prelungească pe un an contractul pentru monetăria din Cracovia, adică până la 1 August 1660, plătind o arendă de 50.000 de zloți poloni.

In baza acestei autorizații, Boratini a deschis o monetărie specială pentru șalăi de aramă în palatul Ujazdow lângă Varsòvia, unde urma să bată și șalăi în valoare nominală de două milioane de zloți și anume un milion pentru coroană și unul pentru Litvania.

La 2 Iulie 1659 i s'a prelungit contractul de arendă pentru monetăria din Cracovia până la 1 August 1660 și i s'a permis să bată monete de aur și de argint câte va voi, iar șalăi de aramă numai pentru suma de 360.000 de zloți, baza fiind cea aprobată și pentru monetăria din Ujazdow. S'a mai precizat că în cazul când nu va putea isprăvi cu baterea șalăilor în termenul ce i s'a fixat în acest scop, ii va putea bate și după expirarea contractului, fără a mai plăti vreo arendă.

Prin ordonanța monetară dela 7 Iulie 1659 s'a precizat că șalăii vor fi de aramă curată și vor face trei un gros, iar 150 o grivnă.⁵³⁾

In aceeași zi s'a luat dispoziția ca monetăria să dea un venit de 150.000 de zloți, obligându-l totodată pe Boratini să se mărginească numai la baterea orților și a șalăilor.⁵⁴⁾ S'a interzis apoi intrarea

50) Gumowski, *Dzieje menniczy*, pag. 95.

51) Șalăi s'au bătut multă vreme, dar numai de argint. Astfel sub Stefan Bathory (1576—1586) s'au bătut din argint de $2\frac{1}{2}$ loti și tot din argint s'au bătut și sub Sigismund al III-lea, până la 1627. S'au bătut apoi și sub Ioan Cazimir în anii 1652—53 la monetăria din Vilna și la Poznan, iar după plecarea Suedesilor (după 1658) la Danzig și Torun.

52) Numai pe timpul regelui Cazimir cel Mare (1333—1370) s'au mai bătut monete de aramă în Polonia, dar și acestea pentru principatul Haliciului.

53) In felul acesta s'a dat șalăilor de aramă un curs forțat, căci valoarea lor reală era cu mult mai mică decât cea nominală.

54) Arama necesară a importat-o din Silezia, Hamburg și Lubeck. Se aduceau în butiose mici rondele de aramă, cărora la monetărie li se aplică numai sigiliul monetar (Gumowski).

în țară a monetelor străine, mai ales a șalăilor, iar pentru a împiedica exportul aurului și argintului s'a introdus un control sever la graniță.

Contractul de arendă pentru monetăria din Cracovia s'a prelungit apoi pentru un an, până la 1 August 1661 și apoi pe alte două luni, adecă până la 30 Septembrie 1661.⁵⁵⁾

După această dată Boratini dispără din Polonia, iar locul său la monetăria din Cracovia îl ocupă rivalul său Andrei Tymf,⁵⁶⁾ pe care îl găsim apoi arendaș și la monetăriile din Poznań, Bydgoszcz și Lwow.⁵⁷⁾

Deși poporul și-a manifestat nemulțumirea și indignarea față

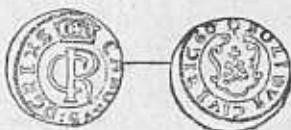

Fig. 10

Fig. 11

de monetelor de aramă și deși este foarte probabil că din cauza aceasta Boratini a fost nevoit să părăsească țara, totuși constatăm cu surprindere că în anul 1663 comisiunea senatului îl arendează din nou unele monetării, pe care le exploatează apoi multă vreme, fapt ce a provocat noi proteste din partea poporului, care crezuse că Boratini nu se va mai întoarce în Polonia.⁵⁸⁾ Astfel îl arendează monetăria dela Ujazdow și îl autoriză să bată din nou șalăi în valoare nominală de 5 milioane de zloti. Dar această monetărie neavând posibilitatea să bată o cantitate aşa de mare, a trebuit să-i vie în ajutor și cea din Cracovia.

Incepând dela 1664, Boratini este arendaș și la monetăria din Vilna, dar șalăi bate numai în monetăria din Brzesc, pe care o arendează ceva mai târziu.

Din cauza necontentelor plângeri ale poporului contra șalăilor de aramă, s'a închis la 1665 monetăria dela Ujazdow, iar la 1667 i-au urmat și celelalte. O excepție s'a făcut numai cu Boratini,⁵⁹⁾ căruia i s'a permis să mai exploateze monetăriile din Cracovia și Bydgoszcz pentru ca să-și poată încasa sumă de 70.000 zloti ce i-o datora tezaurul țării,⁶⁰⁾ căruia Boratini i-o imprumutase.

Contractul s'a încheiat pe timpul dela 1 Martie 1667 până la 28

55) Gumowski, *Dzieje menniczy*, pag. 96.

56) Acesta este autorul faimoșilor zlotișori de 30 grosi, numiți după el tymfi și care aveau o valoare reală mult mai mică decât cea nominală, din care cauză îl s'a dat curs fortat. Aceștia circula și în Moldova (vezi Melchisedec, *op. cit.*, pag. 84).

57) Gumowski, *op. cit.*, pag. 97.

58) P. P. Panaiteanu, *Date noi despre falsificări de monete în Moldova*, în Buletinul Societ. Num. Rom. N.º 81—82 pe 1933—34, pag. 129—132.

59) Gumowski, *Dzieje menniczy*, pag. 98.

60) *Tot acolo*, pag. 99.

Februarie 1669, dar la 1668 s'a dispus închiderea și a acestor monetării.⁶¹⁾

Se vede însă că Boratini nu-și încasase încă întreaga creață, căci în anul 1679⁶²⁾ regele Ioan Sobieski îl autoriză să redeschidă monetăria din Cracovia și să o exploateze până la complecta achitare a creaței sale.⁶³⁾

În anul 1682, sau la începutul anului următor, Boratini a decedat, dar exploatarea monetăriei a trecut asupra văduvei sale, care a continuat-o în numele copiilor defunctului până în anul 1687, fără ca până la această dată să se fi achitat întreaga datorie.⁶⁴⁾

Monetele de aramă bătute de Boratini constituie capitolul cel mai tragic în istoria monetară a Poloniei independente și formează culmea haosului monetar din aceea vreme.

Pe lângă monetele mărunte, al căror număr era cu mult mai mare decât acela pe care Boratini avea dreptul să-l bătă, circulau și monete false cu numele lui Sigismund al III-lea, precum și cele din primii ani de domnie ai lui Ioan Cazimir, al căror număr a crescut în mod considerabil și care, spre a putea fi puse în circulație, erau argintate, pentru ca altfel să poată fi considerate ca veritabile.

La fel a sporit și numărul monetelor false suedeze, atât al celor mai vechi, cât și al celor contemporane, bătute parte în Polonia, parte în țările vecine. Numai din Moldova aflăm că s'au introdus peste 10 milioane de asemenea monete false.

Nimeni nu mai putea fi sigur dacă vreo astfel de monetă este bună sau falsă și nime nu avea incredere în ele, iar cele de aur și de argint dispăruseră aproape cu totul din circulație, așa că toate plățile și socotelile se făceau numai în șalai.

Ce monete s'au bătut la Suceava.

Din cele arătate rezultă că pe vremea când în Moldova domnea Istrati Dabija, era în Polonia cel mai mare haos monetar pe care și-l poate închipui cineva; căci pe lângă monetele mărunte de argint ale regilor poloni Sigismund al III-lea și Ioan Cazimir, circulau și cantități enorme de șalai falsi bătuți de Suedezii la Riga, Elblong și în Livonia cu numele mai multor regi, șalai brandenburgici precum și șalai falsificați în diferite alte țări și o cantitate enormă de șalai de aramă bătuți de Boratini.

Din citatele lucrării ale lui Sturdza, Fischer, Romstorfer, Fleischer, Sion, Iorga, Moisil, Karadja, Dr. Severeanu etc. rezultă că la Suceava s'au bătut toate aceste specii de monete.

61) Tot acolo.

62) Probabil că pe timpul domniei lui Mihail Korybut Wisniowiecki nu s'a plătit nicio sumă în contul acestei creațe, deși se făcuse o socoteală.

63) Gumowski, *op. cit.* pag. 106 și *Monety* pag. 143.

64) Tot acolo.

Astfel s-au bătut șalai la fel cu cei bătuți la Riga (fig. 4, 7, 8 și 10), Elblong (fig. 6) și în Livonia (fig. 5, 9 și 11) de regii suedezi: Gustav al II-lea Adolf (1611—1632), Christina (1632—1654) (fig. 4, 5, 6 și 7), Carol al X-lea Gustav (1654—1660) (fig. 8 și 9) și Carol al XI-lea (1660—1697) (fig. 10 și 11);⁶⁵⁾ șalai brandenburgici⁶⁶⁾ la fel cu cei bătuți de principii electori Georg Wilhelm (1619—1640) și Friedrich Wilhelm (1648—1688) (fig. 12 și 13), cu vulturul prusian și unii cu stema orașului Riga; șalai poloni de aramă, dar argintăți, de ai regilor Sigismund al III-lea (fig. 1) și Ioan Cazimir (fig. 2 și 3), precum și șalai de aramă de ai acestui din urmă rege din epoca lui Boratini.

Prin urmare la Suceava s-au bătut toate speciile de monete mărunte care circulau pe acea vreme în cantități mai însemnante în Polonia.

La acestea se adaugă cele proprii ale lui Dabija-Vodă și care trebuie să fi fost și ele destul de numeroase, din moment ce se cunosc

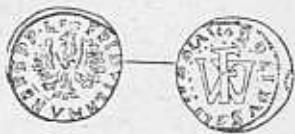

Fig. 12

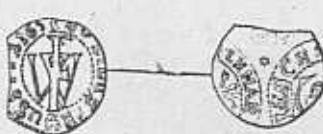

Fig. 13

până acum mai multe tipuri, dintre cari 5 au fost descrise de Fischer⁶⁷⁾ și 5 de Moisil (fig. 17—21), iar 19 variante de Dr. Severeanu și probabil că mai sunt și alte tipuri și variante⁶⁸⁾.

Monete de ale regelui Sigismund al II-lea August (1545—1572) nu cred că s-au bătut la Suceava pe timpul lui Dabija-Vodă, deoarece acestea nu circulau pe atunci nici în Polonia și nici în Moldova, aşa că falsificarea lor n-ar fi prezentat niciun interes. Cele câteva exemplare ale acestui rege găsite la Suceava și descrise de Karadja și Clain vor fi fost falsificate în Polonia sau poate și în Moldova, în

65) și 66) Monetele Suedezilor și Brandenburgilor trebuie să le fi fost cunoscute Moldovenilor încă de pe timpul domniei lui Gheorghe Ștefan (1653—1658), care avea diferite legături politice cu conducătorii acestor țări, Suedezii dându-i chiar ajutor armat ca să-și ocupe tronul, iar Brandenburgii dându-i azil după alungarea din domnie. De altfel el a și murit în orașul Stettin din Brandenburg.

67) Două din aceste monete au fost descrise și de Sturdza în B. P. Hașden, *Etimologicum magnum* III, pag. 2442.

68) Pe aversul monetelor proprii ale lui Dabija-Vodă este reprezentat un călăret, asemănător celui din stema Lituaniei și pe care il găsim pe monetele litvane, dar este executat în aşa mod, încât poate fi chipul voievodului moldovean. Reversul este imitat după diferite monete suedeze, sau are o reprezentare specială: o căciulă domnească, iar dedesubt un iatagan și un buzdugan, încrucișate (fig. 11—15).

vreo monetărie clandestină,⁶⁹⁾ dar pe timpul domniei acestui rege, sau îndată după moartea lui.

Este însă foarte probabil că s-au falsificat și alte monete mărunte străine care circulau pe acea vreme în Polonia, cum sunt obolii principatului Teșen (Teschen) din Silezia. Până acum nu avem nicio doavadă sigură în această privință, dar asemenea monete se găsesc adeseori în tezaurele monetare descoperite în diferite regiuni ale Moldovei.⁷⁰⁾

Deasemenea trebuie să se fi falsificat și groși de ai lui Sigismund al III-lea, căci și aceștia se găsesc în număr destul de mare în diferite tezaure.⁷¹⁾

Că s'ar fi bătut și monete mai mari, n'avem nici o doavadă. Romstorfer vorbește de o monetă mare de argint, probabil un ort, din anul 1662, cu chipul lui Dabija și stema Moldovei,⁷²⁾ dar astăzi nu se știe nimic de soarta acestei monete și este foarte probabil că este vorba de o eroare.⁷³⁾

Rolul lui Boratini în monetăria lui Dabija-Vodă.

Din moment ce cunoaștem monetele ce s-au bătut la Suceava, trebuie să căutăm explicația înființării monetăriei de acolo și mai ales cauza activității ei atât de rodnice.

Este greu de admis că acea monetărie a putut lua ființă și a putut produce atât de mult fără ajutorul unui specialist în baterea monetelor de aramă și a unui bun cunoscător al situației monetare din Polonia, căci este înafară de orice îndoială că monetele bătute la Suceava aveau în prim rând destinația de a fi introduse în Polonia și prin urmare trebuie să fie la fel cu cele care circulau în acea țară.

Specialiștii în asemenea materie este evident că nu puteau veni decât din Polonia, unde cel mai mare specialist era T. L. Boratini, aşa că trebuie să presupunem că acesta a jucat un oarecare rol în activitatea monetăriei sucevene.

După cum s'a văzut, Boratini a avut în arendă monetăria din Cracovia până la 30 Septembrie 1661, iar cea din Ujazdow probabil tot până la acea dată. După aceasta și până în anul 1663 nu-l mai

69) Monetele polone se falsificau în Moldova încă pe timpul lui Ștefan Vodă, ceea ce a determinat pe regele polon Sigismund I-iul, în anul 1526, să interzică intrarea și circulația în Polonia a acestor monete bătute în Moldova „sub signis nostris seu ad exemplum monetae nostrae” (Hormuzaki, *Documente II*, pag. 598, cit. de Gassauer în *O monetă polonă cu legendă moldovenească*, în Cronica Num. No. 106—107 din 1936, pag. 189—192).

70) Astfel în tezaurul dela Lehăceni, jud. Cernăuți, descoperit în anul 1937 și achiziționat de d-l Prof. T. Balan pentru Muzeul Regional din Cernăuți, se găsesc 35 de asemenea oboli.

71) În tezaurul dela Lehăceni s-au găsit vreo sută.

72) Romstorfer-Lapedatu, op. cit. pag. 94.

73) C. Moisil, *Bănăria lui Dabija-Vodă*, pag. 70.

găsim în Polonia, aşa că întrebarea ce trebuie să ne-o punem este: unde a petrecut în timpul căt a lipsit din Polonia?

Deoarece absența lui din Polonia coincide cu data începerii activității monetăriei lui Dabija-Vodă, în care constatăm că în anul 1662 se bătuse un mare număr de monete care și intraseră în Polonia unde au provocat „o mare sărăcie, disperare și crude ucideri între oameni”, răspunsul vine dela sine: Boratini trebuie să fi fost în Moldova, unde a înființat și condus, sau a jucat un rol destul de important în activitatea monetăriei sucevene.

Această presupunere este confirmată prin documentul cu instrucțiunile dietinei din Halicz din 8 Octombrie 1664, prin care, după ce se cere deputaților să stâruiască într'acolo ca să nu se mai permită baterea șalăilor de aramă și nici aducerea lor din Moldova, se arată

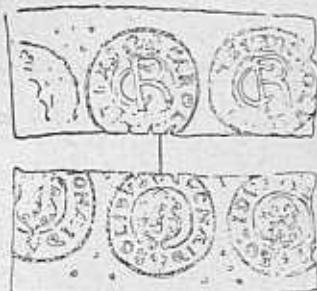

Fig. 14

că „este cunoscută statelor Republicii înșelătoria în privința baterii șilingilor împotriva declarației lui Boratini, care a asigurat că plecase în Moldova și nu se mai întoarce, nici nu va mai administra monetăria, totuși visteria, împotriva angajamentelor luate și astăzi i-a lăsat administrația monetăriei”.⁷⁴⁾

De aci rezultă în mod evident că Boratini a plecat în Moldova, unde a continuat baterea șalăilor de aramă, adecă a „înșelătoriei” de care vorbește citatul document și pe care o practicase și în Polonia.

Plecarea lui Boratini în Moldova probabil că nu s'a făcut de bună voie, ei numai în urma protestelor populației din Polonia contra șalăilor de aramă bătuți de el și cari au adus atâtă rău ţării. Plecarea lui va fi fost necesară pentru potolirea spiritelor.

Nefiind cunoscut până acum niciun document care să arate modul în care monetăria din Suceava și-a început și și-a continuat activitatea, nu ne putem baza decât pe presumpții, care ne duc la următoarea explicație:

74) P. P. Panaitescu, *art. cit.* pag. 131.

D-l Panaitescu este primul care emite părere că Boratini a fost chemat în Moldova de Dabija Vodă și că el ar putea fi începătorul monetăriei domnești dela Suceava (*l. cit.*, pag. 132).

Istrati Dabija a voit să bată monete proprii^{*)} și în acest scop a convenit cu Boratini, care se refugiase în Moldova, să-i facă o monetărie. Acesta și-a îndeplinit obligația luată și a făcut monetăria în cetatea Sucevii, unde la început a bătut cunoșcuții șalăi da aramă ai lui Dabija (fig. 17—21), probabil în număr destul de mare. Dar constatăndu-se ușor că aceste monete nu puteau circula decât în Moldova, dar și aici numai alătura de monetele străine, mai ales polone și suedeze care, fiind mai bine cunoscute, erau preferate, iar exportul lor întâmpinând greutăți, Boratini cu consimțământul lui Dabija a început să bată toate felurile de monete mărunte care circulau pe acea vreme în Polonia și prin urmare și în Moldova, adevărat șalăi poloni, suedezi și brandenburgici, pe care i-a trecut apoi în număr mare peste graniță în Polonia. Constatându-se apoi că afacerea merge în

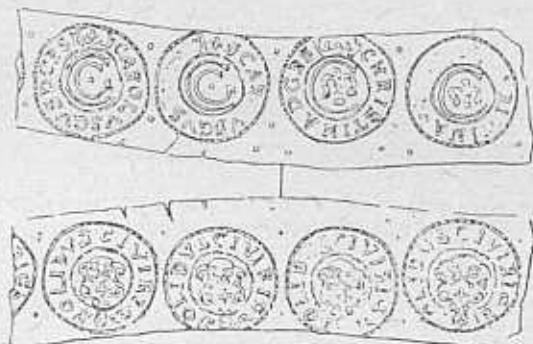

Fig. 15

felul acesta cu mult mai bine, ba chiar excelent, Dabija a renunțat la baterea monetelor sale proprii, bătând în schimb pe o scară mult mai intinsă șalăi străini, pentru baterea cărora probabil că a topit și șalăii cu numele său, căci numai așa se poate explica faptul că șalăii săi sunt astăzi așa de rari.

Este mai greu de admis că la început s-ar fi bătut șalăi străini și numai după aceasta și cei moldoveni, deoarece, după ce Dabija ar fi constatat că cu șalăii străini se pot face afaceri așa de frumoase, n'ar mai fi avut niciun interes să bată monete proprii, despre cari trebuia să presupună că nu-i vor aduce venitul așteptat. Iar numai de dragul artei, cu siguranță că n'a bătut asemenea monete proprii.

Explicația faptului că unele din monetele bătute la Suceava sunt argintate iar altele nu, este următoarea:

In anul 1627 interzicându-se în Polonia baterea monetelor mărunte, deci a acelora care erau cele mai necesare pentru viața de toate zilele, au continuat să fie întrebunțiate timp de aproape un sfert

^{*)} Este posibil că la început avea nevoie de asemenea monete și pentru plata armatei.

de secol monetele mărunte de argint bătute de Sigismund al III-lea înainte de această dată, cărora în 1552 li s-au adăogat cele bătute de Ioan Cazimir, deasemenea din argint. Pe lângă acestea mai circulau monetele străine, mai ales suedeze, care intraseră în țară între 1621—1636, cărora li se adăogau numeroasele monete falsificate în acest timp.

Când a apărut apoi marele număr de monete de aramă polone bătute de Boratini, cărora li s-au alăturat monetele false suedeze bătute deasemenea din aramă, populația prefera monetele mai vechi de argint, polone sau străine și prin urmare cine voia să pună în circulație monete false al căror original era de argint, trebuia să le arginteze și pe ceste, căci numai astfel le putea da aparența de veritabile.

Astfel și la Suceava s-au argintat monetele de aramă care

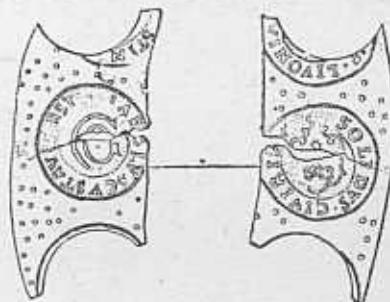

Fig. 16

imitau pe cele de argint. Acele monete însă, care nu erau cunoscute decât de aramă, nu era nevoie să fie argintate, deoarece ele aveau și aşa curs obligator.

De altfel cele mai multe din monetele argintate și-au pierdut repede pojhița de argint și au rămas simple monete de aramă, chiar dacă erau imitații după monete care nu existau decât de argint.

Durata activității monetăriei înființate de Dabija-Vodă.

După cum s'a văzut, monetăria dela Suceava s'a înființat înălță după urcarea pe tron a lui Dabija Vodă, poate încă pe la sfârșitul anului 1661, dar în orice caz cel mai târziu la începutul anului 1662, când constatăm că se găsea în plină activitate și provocașe chiar protestele Polonilor.

După cum ne arată cronicarul Nicolai Muste,⁷⁵⁾ că a fost activă și sub Iliaș Alexandru, fapt confirmat și de trimisul austriac Franz

75) op. cit. tom. III, pag. 6.

Ulrik Kinski,⁷⁶⁾ care arată că în anul 1667 Polonii s-au plâns la Poartă în contra Domnului moldovean (Iliaș Alexandru) „care a bătut bani răi cu numele și stema Poloniei”⁷⁷⁾.

Monetaria a fost activă și pe timpul celei de a II-a domnii a lui Duca-Vodă (1668—1672), după cum rezultă dintr'un document din anul 1670,⁷⁸⁾ în care se vorbește de „Alexandru bănariul domnesc”, deci de o persoană care îndeplinea pe acea vreme funcțiunea de bănar, căci dacă ar fi vorba de o funcțiune deținută în trecut, documentul ar fi arătat-o, cum o face când vorbește de „Andoca, ce au fost cluciar”.

In acest timp Duca-Vodă a bătut chiar și taleri falși, după cum rezultă dintr'un raport trimis din lazlowietz la 11 Februarie 1672,⁷⁹⁾ în care se arată că voievodul a fost dus la Constantinopole fiind învinuit de boierii și preoții țării că a bătut mo-

Fig. 17

Fig. 18

nete false, mai ales taleri olandezi, ale căror matrice s-au găsit asupra lui.

Acest fapt rezultă și dintr'un alt raport din Lwów din 19 Februarie 1672.⁷⁹⁾

Din moment ce este astfel dovedit că monetaria a funcționat pe timpul domniei lui Dabija-Vodă și alui Iliaș Alexandru, este probabil că a funcționat și pe timpul primei domnii alui Duca-Vodă (1665—1666), mai ales după ce știm sigur că a funcționat pe timpul celei de a II-a domnii a acestuia.

In timpul celei de a doua domnii, Duca-Vodă pare chiar să-și fi mărit bazele întreprinderii, deoarece nu se mulțumește numai cu falsificarea monetelor mărunte, ci trece și la taleri, care erau cea mai mare monetă de argint de pe acea vreme.

Deși șalăii de aramă ai lui Boratini au circulat încă multă vreme în Polonia, căci pe timpul lui Ioan al III-lea Sobieski (1674—1696) ei, împreună cu tymfii, sunt monetele cele mai obișnuite, iar sub August al II-lea cel Tare (1697—1733) sunt aproape singurele

76) *Diarium des Grafens Franz Ulrik Kinski während seiner Mission in Polen (1663—1668, dann 1671), la N. Iorga, Banul lui Dabija-Vodă, Analele Acad. Rom. XXVIII, pag. 508.*

77) Hașdeu, *op. cit.* pag. 3096.

78) Hormuzaki-Hodoș, *Documente XVI*, p. 9 No. XX.

79) Tot acolo p. 10 No. XXL

monete ce se mai aflau în circulație⁸⁰⁾ și prin urmare ar fi fost posibil să se continue cu falsificarea lor în Moldova,⁸¹⁾ totuși nu avem nicio dovadă în acest sens și trebuie să considerăm deocamdată anul 1672 ca ultimul în care s-au mai bătut asemenea monete false în Moldova.

De altfel e greu de presupus că domnitorii ulteriori ar fi avut curajul să mai bătă monete, din moment ce lui Duca-Vodă i se făcuse în a doua domnie un capăt de acuzare bazat tocmai pe acest fapt, pe care nu e de presupus că l-a repetat și în timpul celei de a III-a domnii (1678—1684).

Deosebirea între monetele veritabile și cele falsificate la Suceava.

Monetele lui Sigismund al III-lea precum și cele bătute de Ioan Cazimir înainte de 1659, erau de argint, pecănd cele falsificate la Suceava sub numele acestor regi erau de aramă, așa că deosebirea între ele este ușor de făcut și aceasta char și în cazul când cele falsificate erau argintate, deoarece pojghița de argint a dispărut de mult, iar în

Fig. 19

Fig. 20

cazul când s'a mai păstrat pe unele exemplare, ea este ușor de înălțurat, pentru că moneta să-și „arate arama”.

Monetele suedeze falsificate sunt uneori greu de deosebit de cele veritabile. După Axel Wahlstedt,⁸²⁾ semnele caracteristice ale falsificatelor sucevene ar fi următoarele:

Aliajul metalului este inferior celui din care sunt bătute monetele autentice și prezintă uneori urme de argintare.

Fabricația e mai puțin îngrijită.

Monetele sunt adeseori greșit tăiate.

Uneori găsim pe ambele părți ale monetelor același sigiliu monetar.

80) Gumowski, *Monety*, pag. 143—148.

81) În Polonia șâlăii erau moneta cea mai populară și s-au bătut sub toți regii care au domnit până la prima împărțire a acestelui țări (1772). Astfel sub Mihail Korybut Wiśniowiecki (1669—1673) s-au bătut la Danzig, Torun și Elblong, sub Ioan Sobieski și sub August al II-lea la Danzig, sub August al III-lea Saxonul (1733—1763) la Danzig, Torun, Elblong și în Saxonia, iar sub Stanisław August Poniatowski (1764—1790) la Cracovia de către cunoscutul antreprenor Gartenberg-Sadogurski, cunoscut și în istoria monetară dela noi.

82) Vezi nota 22 bis dela pag. 73.

Uneori aversul nu corespunde cu reversul.
 Uneori armele Livoniei se găsesc pe șali și de Riga.
 Anul este greșit și de mărimi diferite.
 În legendă sunt greșeli de ortografie.

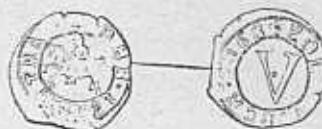

Fig. 21

Caracterele legendei sunt de mărime inegală și sunt așezate ne-regulat sau oblic.

Adeseori unele litere sunt culcate sau înțoarse.

Literei A îi lipsește uneori linia transversală.

Litera C ține locul lui G.

Cifra regală are o formă cu totul particulară și totașă și coroana de deasupra ei.

Acstea caracteristici date de Wahlstedt pentru falsificatele suedeze se potrivesc și pentru cele brandenburgice.

ILIE TABREA

CONGRESUL NAȚIONAL DE NUMISMATICĂ ȘI ARHEOLOGIE DIN IAȘI

Urmărind cu stăruință realizarea programului ce și-a fixat în anul 1933, de a ține în fiecare an căte un congres de numismatică și arheologie în diverse orașe ale țării, Societatea Numismatică Română a organizat al 5-lea congres de acest fel în Iași, vechea capitală a Moldovei, oraș plin de monumente istorice și în acelaș timp important centru universitar și cultural, în zilele de 14—16 Octombrie 1937.

Pus sub președinția de onoare a d-lui *Victor Iamandi*, ministru al cultelor și artelor și având în comitetul de onoare pe I. P. Sf. Nicodim, mitropolitul Moldovei, și pe d-nii Traian Bratu, rectorul universității, O. Tafrali, decanul facultății de litere (astăzi decedat) și Osvald Racoviță, primarul orașului, congresul a dat prilej să fie prezenti în Iași un însemnat număr de numismati și arheologi din toate colțurile țării, cari înfrățiti cu intelectualii ieșeni, în special profesori, conferențiari și asistenți universitari, profesori secundari, preoți și studenți, au avut prilejul să ia parte la o adevărată sărbătoare intelectuală.

SEDINȚA FESTIVĂ

In ziua de 14 Octombrie congresiștii s-au întrunit în sala universității, unde la ora 11 dim. s'a oficiat un serviciu divin, după care a urmat deschiderea congresului prin următoarea cuvântare a d-lui *Paul Nicorescu*, profesor universitar și președintele comitetului local:

Doamnelor și Domnilor,

Aduc toate mulțumirile pentru faptul că cel de-al 5-lea congres de numismatică și arheologie se ține la Iași, unde găsim atâțea așezăminte îndelung grăitoare, monumente istorice și biserici străvechi.

Era cel mai indicat pentru acest congres orașul Iași, prin comorile sale, cari nu sunt numai ale capitalei Moldovei, ci fac parte din istoria eroică a neamului românesc.

Aci s-au stabilit și incepaturile în specialitatea noastră. E destul să amintim pe Miron Costin, cercetător harnic de relicve și mai cu seamă pe Dimitrie Cantemir, considerat cel dintâi numismat român. Așa dar, Iașii e indicat ca loc de adunare, prin însăși incepaturile disciplinei noastre.

Prin acest congres urmărim un dublu scop: stabilirea de legături între profesorii și arheologii din diferite părți ale țării și un schimb de păreri între diferiții reprezentanți ai acestor specialități, cu privire la unele descoperiri cari n'au fost încă publicate.

Acest congres e important mai cu seamă, că se ocupă cu studiul antichităților naționale și prin activitatea lui se menține înălțat nivelul cultural al poporului românesc, îndemnându-l să-și îndrente mai mult atenția către izvoarele de bogătie științifică ce sălăsluiesc pe pământul nostru.

Incheind, d. prof. Nicorescu urează congresiștilor bun sosit în numele său și din partea d-lui Traian Bratu, rectorul Universității și mulțumește d-lui ministru, d-lui primar și reprezentantului prefecturii pentru concursul dat congresului.

În numele orașului Iași, congresiștii au fost salutați de d. primar *Osvald Racovită* cu următoarele cuvinte:

Vin înaintea dv., la acest al 5-lea congres, nu numai spre a-mi îndeplini o datorie protocolară de bună cuviință civică și spre a păstra neștirbit orașului nostru numele de ospitalier, să vă salut și să vă întâmpin cu cuvinte de „Bine a-ți venit”, dar și dintr'un interes superior.

Ieșenii înțeleg a vă saluta, prin mine, cu toată căldura sufletului lor, urându-vă ca, în lucrările d-v., să vă simțiți la largul dv., încrezintăți că bunele tradiții din trecut ale orașului nostru sunt păstrate și continuate.

Interesul acesta se desprinde din acela care vă stăpânește și vă determină pe dv. de a cerceta trecutul, nu numai spre a-l cunoaște și a-l tălmăci, ci și spre a-l pătrunde până în cele mai adânci taine ale lui, spre a descoperi chiar izvoarele civilizației care ne pot duce la valoarea și prețuirea bogățiilor lui, după cum izvoarele râurilor și pârâurilor cari scot la iveală fragmente și fărămituri au condus pe alți cercetători din trecut, la descoperirea bogățiilor ce zăceau în adâncurile pământului.

În această ordine de idei era indicat Iașii pentru dv. de a face popasul de astăzi la noi, unde cele cincizeci de biserici și mănăstiri din oraș sau din imprejurimi, arhivele noastre interesante, muzeul de arheologie al d-lui prof. Tafrali și nu la prea mari depărtări localități ca Băiceni, Cotnari, Hârlău și altele, oferă comori destul de întinse pentru prețioasele dv. cercetări.

Pentru aceasta îmi îndeplinesc încă o datorie și anume de a vă exprima recunoștința noastră, că a-ți ales orașul nostru de astă dată spre a-i face cinstea de a ține congresul dv. și din partea noastră a ieșenilor vă primim cu toată dragostea, și vom urmări cu viu interes lucrările dv. cari dorim să fie cât mai rodnice.

Acestor cuvinte de bine venire le-a răspuns d. *Const. Moisil*, președintele Societății Numismatice Române, prin cuvântarea următoare:

Doamnelor și Domnilor,

Societatea numismatică română salută prin glasul meu al 5-lea congres național de numismatică și arheologie și-și exprimă mareea satisfacție și legitima sa mândrie, că aceste manifestații culturale inițiate de ea, s'au putut organiza până acum în chip atât de regulat și

cu rezultatele cele mai frumoase. Ne exprimăm, în acelaș timp, adâncă noastră mulțumire, că acest congres se ține la Iași, în vechea și frumoasa capitală a Moldovei, și aducem prinosul nostru de recunoștință d-lui primar și celor cari au organizat acest congres. Congresele noastre care se țin în diferite localități din țară, sunt menite să aducă cele mai mari servicii numismaticei și arheologiei și efectele lor sunt vădite chiar acum după primii cinci ani dela inițierea lor.

In primul rând, punând în contact pe numismati și arheologi din toate regiunile țării, ca și pe toți cei ce se ocupă cu cercetările și studiul monumentelor noastre istorice, congresele noastre creiază atmosferă atât de necesară pentru prețuirea și respectarea acestor rămășițe culturale pe care ni le-au lăsat strămoșii. Și această înțelegere a valorii științifice și naționale a monumentelor strămoșești este cea mai sigură garanție pentru conservarea lor în bună stare, pentru apărarea lor de distrugere sau înstrăinare și pentru studierea lor cu dragoste și interes.

De altă parte, congresele noastre prezintă avantajul de a îndruma activitatea colecționarilor și cercetătorilor în domeniul numismaticei și arheologiei. Punându-i în curent cu metodele științifice cele mai noi și mai practice, ele constituie o adevărată școală pentru toți cei cari se ocupă de monumentele noastre istorice.

Propusesem anul trecut, la congresul din Cluj, să invităm, din când în când, la congresele noastre, și pe numismati și arheologi din țările străine; de asemenei, să mergem și noi la congresele din aceste țări, spre a cunoaște mai deaproape monumentele numismatice și arheologice de acolo.

O colaborare de acest fel cu colegii noștri din țările vecine ar fi dintre cele mai utile și pentru noi și pentru ei și de aceea vom stăru, din toate puterile să realizăm în cel mai apropiat viitor, acest deziderat.

Deoarece congresele noastre sunt organizate de Societatea Numismatică Română, ni s'a făcut obiecțiunea, că ele ar trebui să fie numai congrese numismatice, nu și arheologice. Dar din societatea noastră fac parte un număr însemnat de arheologi, cari colaborează cu noi de multă vreme și cari voesc să se manifeste și ei alături de numismati. Pentru acest motiv chiar revista noastră, care la început purta titlul de „Cronica numismatică”, a trebuit să și-l modifice în acela de „Cronica numismatică și arheologică”, și în ea se publică, după cum știți, și studii și informații arheologice. De asemenei, la sedințele lunare ale societății noastre se fac foarte des comunicări din domeniul arheologiei. În sfârșit, monumentele numismatice sunt în cele mai strânse raporturi cu cele arheologice și deci, nu numai prin faptul că pentru investigații numismatice și arheologice se întrebunțează aceleasi metode, — căci monetele sunt și obiecte arheologice și opere de artă — numismati sunt obligați să facă cercetări și în domeniul arheologiei și arheologii în domeniul numismaticii.

Dorim ca congresul din Iași să aibă aceleasi rezultate strălucite ca și cele anterioare. Urez tuturor participanților, în numele Societății Numismatice Române, spor la lucru.

Congresiștii au mai fost salutați de d. I. Minea, profesor universitar, care a insistat asupra importanței congreselor de numismatică și arheologie, spre a răspândi în străini căt mai largi interesul și dragostea pentru monumentele de cultură lăsate de strămoși și spre a obișnui tineretul cu cercetarea și studierea lor.

De asemenea d. Victor N. Popp, vicepreședinte al Societății Publiciștilor, a rostit câteva cuvinte, aducând salutul acestei societăți și urări pentru bunul mers și reușita lucrărilor congresului.

Apoi s'a dat citire, în aplauzele asistenței, următoarei telegramme adresată M. S. Regelui Carol II, președintele de onoare al Societății Numismatice Române :

M. S. Regelui Carol II

Alba Iulia

Membri congresului național de numismatică și arheologie, întruniți în Iași, își îndreaptă primul lor gând către Maiestatea Voastră, exprimându-vă sentimentele lor de nestrămutată credință și profund devotament.

Să trăiți, Maiestate, spre binele țării, ani mulți și fericiti.

Președintele congresului, Paul Nicorescu

VIZITAREA EXPOZIȚIEI „LUNA IAȘILOR”

După ridicarea ședinței festive congresiștii, invitați de d. primar Osvald Racoviță, au vizitat frumoasa expoziție „Luna Iașilor” ce se desfășura pe platoul intins dela Copou.

Conduși de membrii comitetului local de organizare, congresiștii au admirat numeroasele și interesantele pavilioane, care conțineau mostre de produsele agricole și industriale, felurile diagrame, cum și o multime de reproduceri fotografice ale vechilor monumente ieșene.

La urmă d. primar le-a oferit tuturor o masă copioasă în restaurantul expoziției, în cursul căreia s'au ridicat toasturi din partea ieșenilor pentru congresiști și buna reușită a lucrărilor congresului, iar din partea acestora pentru primar și comitetul de organizare a congresului și pentru prosperarea vechii capitale a Moldovei.

Farmecul expoziției și buna dispoziție a congresiștilor au fost mărite de minunata prilejitură ce o oferă din acest punct orașul și împrejurimile. Încântați de buna primire și de ceea ce văzute, congresiștii au părăsit expoziția la orele 15 și s-au întinut în localul universității, unde aveau să inceapă lucrările.

COMUNICARILE

Ziua I (14 Octombrie)

La orele 16 ședința s'a deschis sub președinția d-lui prof. *Paul Nicorescu*, care după o scurtă cuvântare a dat cuvântul persoanelor inscrise cu comunicări.

D-l *I. Minea*, profesor la universitatea din Iași, face o comunicare despre *Reprezentarea Înălțării Maicii Domnului în iconografia moldovenească*. În biserică Golia din Iași și în biserică mănăstirii Hadâmbul se află două icoane curioase ale acestui hram, reprezentând pe Isus Cristos înălțându-se la cer și ținând în mâna dreaptă sufletul Maicii Domnului în forma unui copil diademat, reprezentare ce pare a fi imitată după o frescă dela începutul veacului al XV-lea.

Deschizându-se discuția, d. *St. Bujoreanu* își exprimă părerea, că reprezentările de acest fel sunt în legătură cu adormirea Maicii Domnului al cărei suflet, în formă de momâie, îl duce Cristos în cer.

Preșidenția ședinții o ia d. general *Gr. Constandache*.

D-l prof. *P. Nicorescu* dela universitatea din Iași, desvoltă succesiiv trei comunicări.

Prima a avut ca subiect *Monetele din Aspro-Castron sau Cetatea Albă*. În săptările recente ce s'au făcut în ruinele acestui oraș s'au găsit câteva monete mici de bronz, cari au pe față stema Moldovei, iar pe revers o cruce și legenda grecească *AS II P KACTPOV*. Aceste monete urmează a fi atribuite vreunui Domn moldovean (Alexandru II), care petrecând mai mulți ani aici, le va fi emis cu numele și stema orașului sau lui Ștefan II, care la 1440 a reclădit cetatea.

A doua s'a referit la *descoperirea unei biserici creștine sub temeliile moscheei turcești din Cetatea Albă*. Săptările întreprinse la ruinele acestei moschei au dat la iveală, sub temelii, zidurile unei biserici creștine, ceiace dovedește, că la cucerirea orașului de Turci, exista în acel punct de vechie biserică creștină, care a fost dărâmată și pe ruinele ei Turci și-au clădit moscheea lor.

In a treia comunicare d. Nicorescu a prezentat fragmente dintr-o *inscripție de curând descoperită la Adam Clissi* în Dobrogea și care complectează în parte vechea inscripție publicată de Tocilescu privitoare la ridicarea trofeului roman de acolo. Noile fragmente, ale căror litere sunt exact la fel cu ale vechii inscripții, permit să se complecta în parte numele lui Traian și deci ele confirmă că monumentul a fost ridicat de acest împărat.

Comunicările d-lui Nicorescu au fost însoțite de proiecții lumenioase.

Deschizându-se discuția în legătură cu monumentul dela Adam Clissi d. *Const. Moisil* atrage atenția congresului asupra modului de conservare cu totul barbar al pietrelor cu reliefuri ce fac parte din acest monument. Trofeul dela Adam Clissi este cel mai important monument roman din sud estul Europei și cu toate acestea reliefurile lui, cari au fost aduse toate la București, au fost tratate până acum,

temp de 40 de ani, cu cea mai mare lipsă de interes. După ce au fost ținute o mulțime de ani în curtea Muzeului de antichități, expuse la ploii, la praf și la zgârieturile vizitatorilor, au fost transportate în parcul Muzeului Militar și expuse la aceeași pericole. D-l prof. I. Andrieșescu, fostul director al Muzeului de Antichități, făcuse un proiect de construcție unde să fie adăpostite aceste valoroase monumente ale strămoșilor noștri, dar n'a putut obține fondurile necesare pentru executarea ei, deși cheltuielile nu se ridicau nici la o jumătate de milion de lei. Un arheolog italian, care a studiat de curând aceste religii, mirat de incuria noastră, a spus că d. Mussolini ar fi ori când gata să contribue la adăpostirea lor. În orice caz congresul ar trebui să intervină la Ministerul Cultelor și Artelor și la Comisiunea Monumentelor Istorice, ca să ia măsuri urgente pentru salvarea acestor prețioase monumente.

D-l Const. Moisil își desvoltă apoi comunicarea despre *Circulația monetară la noi în veacul al XIV-lea*. Studiile asupra circulației monetare într-o țară sau regiune într-o epocă oare care au marele avantaj, de a ne da informații precise nu numai despre starea economică, ci și despre viața comercială și despre legăturile economice cu alte țări. Astfel de studii se pot face, în lipsă de documente scrise, cu ajutorul tezaurelor monetare. Pentru țările noastre lipsesc cu totul izvoare documentare privitoare la această problemă în veacul al XIV-lea, dar în schimb avem numeroase tezaure monetare, din care putem scoate informații destul de complete pentru lămurirea ei. Aceste tezaure se pot grupa în două categorii: cele ce provin dela Domnii anteriori lui Mircea cel Bătrân în Țara Românească și lui Alexandru cel Bun în Moldova, și cele care sunt din domniile acestor din urmă. Cât privește Ardealul are din acest punct de vedere o situație deosebită, căci aici circulau monetele regale ungurești. Situația a rămas neschimbată și după reforma monetară a lui Carol Robert din 1323.

Toate tezaurele monetare anterioare domniei lui Mircea cel Bătrân, găsite în Țara Românească sau în țările vecine, conțin pe lângă monete muntene dela Vladislav I Basarab, Radu I și Dan I, monete moldoveniști dela Petru Mușat și monete bulgărești dela țarii Alexandru și Mihail și dela Sratimir. Unul singur, găsit la Siret, conține și monete cehe, ungurești și galiciene, dar nici o monetă moldovenească.

Concluziile naturale și logice care se pot trage din această compoziție a tezaurelor de monete muntene din epoca anterioară lui Mircea cel Bătrân sunt, că de o parte comerțul de export al acestei țări se făcea cu țările din sudul Dunării: Bulgaria și Serbia; de altă parte cu cele nordice prin Moldova. Aceste concluzii le confirmă și faptul că cele mai multe tezaure s-au găsit pe drumul comercial ce ducea prin Slatina spre Vidin sau prin Siret spre Galitia. De asemenea lipsa de monete ungurești în toate tezaurele, afară de cel din Siret, este și ea o dovedă, că marele comerț de export se făcea mai ales cu țările de peste Dunăre și nu cu Ardealul.

Cât privește Moldova tezaure cu monete dela Petru I Mușat s'au găsit parte în Dobrogea, în regiunea drumului comercial ce trecea pe

la Isaccea (Oblucița), parte în apropiere de granița spre Polonia (Mămornița), dovedă că exportul acestei țări era îndreptat în epoca aceasta mai mult spre țările balcanice și spre cele dela nord. Este foarte caracteristic că în tezaurul atât de interesant dela Siretii, nu s'a găsit nicio monetă moldovenească.

In epoca următoare însă situația se schimbă. În Țara Românească tezaurele din timpul lui Mircea nu mai conțin monete bulgărești, ci numai muntene, moldovene și ungurești. În special apariția monetelor ungurești arată, că după căderea Serbiei și Bulgariei sub Turci, relațiile comerciale cu Ardealul s'au intensificat, iar luptele comune ale lui Mircea cu Sigismund al Ungariei contra Turcilor au contribuit și mai mult la strângerea acestor legături. Totuși Dobrogea fiind multă vreme a lui Mircea, s'au găsit aci tezaure de monete muntene și moldovene atât pe drumul Isaceei, cât și pe cel al Silistrei. De asemenea și pe malul sărbesc al Dunării. Toate dovezi că relațiile comerciale cu țările sud-dunărene au continuat și în această epocă.

Preotul C. Mătase, profesor în Piatra Neamțu, vorbește despre *Cercetări arheologice în județul Neamțu*. Urmărind așezările antice din acest județ, d-sa a reușit să descopere până acum 48 de localități, cari au dat la iveala mai ales obiecte din vârstele preistorice, în special din cea neolică. Ele prezintă aceleasi caractere ca și celelalte stațiuni moldovenenești. Multe din aceste așezări sunt însă expuse distrugerii, de aceea este necesar să se ia grabnice măsuri pentru salvarea lor.

D-l Corneliu Secăsanu din București a făcut două comunicări succesive. În prima s'a ocupat de *monetele lui Sigismund Báthory cu titlul de principe al Moldovei și Valahiei*. Acest titlu apare la 1596 pe piesele de trei grosiște, la 1597 pe talerii de argint și pe piesele de 3 grosiște, iar în 1598 și pe ducajii de aur ai acestui principe.

In a doua comunicare d-l Secăsanu se ocupă de *monetele lui Ștefan Tomșa*, Domnul Moldovei, arătând că ele au aceleasi tipuri ca și dinarii ungurești contemporani, pe cari i-a imitat și predecesorul său Despot Vodă. Dela Tomșa avem dinari din anii 1563 și 1564.

In discuția ce a urmat d. prof. I. Minea a precizat, că titlul lui Sigismund Báthory de principe al Valahiei, Moldovei și Ardealului derivă din convențiile ce le-a încheiat cu Răzvan Vodă și cu Mihai Viteazul, dar a fost o simplă formulă de cancelarie, care n'a avut nici o aplicare practică.

D-l Ioan Negrescu din București a prezentat un sexter delă A. Vitellius Germanicus găsit la noi.

D-l Dr. Aurel Metzulescu din Craiova a vorbit mai întâi despre un ducat de aur (zechin) din Milano găsit lângă Craiova și apoi a cerut ca recenziile congreselor de numismatică și arheologie să fie întocmite mai amănunțit.

In discuția ce a urmat s'a arătat, că aceste dări de seamă să fac în limita spațiului disponibil și că idealul ar fi ca toate comunicările să se publice în intregime în Buletinul Societății Numismatice Române. Dar deocamdată lipsesc fondurile necesare.

D-l Ilie Tabrea, secretarul general al Societății Numismatice Române, face o comunicare despre *Influența polonă asupra primelor monete moldovenești*.

Petru Mușat (1375—1391) este primul Domn moldovean care a bătut monete proprii. Era natural ca aceste monete să fie imitate sau asemănătoare monetelor străine, care erau cele mai cunoscute în Moldova, căci numai în acest caz le puteau înlocui pe acestea sau puteau circula alătura de ele.

Monetele străine, care au avut o influență mai mare asupra celor moldovenești nu puteau fi cele ungurești, deoarece din cauza relațiilor politice destul de încordate ce existau pe atunci între aceste două țări — relații care l-au determinat pe Petru Mușat să-și asigure sprijinul regelui polon — nu poate fi vorba de un comerț în stil mai mare, care să aducă cu sine intrarea și circulația în Moldova a unui număr însemnat de monete ungurești.

Nu poate fi vorba nici de monetele Tării Românești, deoarece acestea începuseră să fie bătute numai puțini ani mai târziu de urcarea pe tron alui Petru Mușat, să că nu avuseră timpul necesar ca să intre în Moldova în număr mai mare.

Se știe că legăturile comerciale dintre Moldova și orașele polone Cracovia și Lembergul erau destul de desvoltate, mai ales după ce principatul Haliciului a fost incorporat la Polonia (1349) și în special pe vremea când acel principat era stăpânit de Vladislav de Oppeln, în calitate de reprezentant al regelui Ludovic. Prin Moldova trecea marele drum comercial spre orașele genoveze dela Marea Neagră, iar pe lângă acest drum s'au așezat diferiți comercianți din Polonia, așa că era natural ca să pătrundă în Moldova monetele polone.

Cele mai obișnuite monete polone erau pe acea vreme jumătățile de grosi, numite cuartnici, dintre care 96 făceau o grivnă de 197,68 gr. deci erau egale cu 1/2 gros. Este dovedă prin documente și prin tezaurele monetare descoperite în Moldova, că cuartnicii bătuți de Poloni la Lemberg pentru principatul Haliciului pe timpul regilor Casimir și Ludovic, și îndeosebi cei bătuți dela 1372—1379 de Vladislav de Oppeln, circulau în Moldova în număr mai mare. Valoarea acestor din urmă nu mai era însă de 1/2 gros, ca la început, ci numai de 1/4 gros și căntăreau cam 1 gram.

Cam tot atâtă căntăreau și banii lui Petru Mușat, la fel era și compoziția metalului și diametrul lor, iar legenda este scrisă cu caractere latine identice, precum identică este și execuția din punct de vedere artistic. În locul literei W, care este semnul distinctiv al lui Vladislav de Oppeln, Petru Mușat a pus stema sa, (un scut despicate, primul cartier fascist, iar în al doilea câteva floi de crin), iar în locul leului Haliciului, a pus stema Moldovei (capul de bou).

Este deci evident că monetele polone au avut o influență destul de mare asupra primelor monete moldovenești, dar cu toate acestea monetele moldovenești sunt monete naționale, precum și cele polone nu și pierd caracterul de monete naționale, prin faptul că au fost imitate după cele cnești.

D-l *Emil Condurachi*, asistent la universitatea din Iași, vorbește despre *Două basoreliefuri „creștine” din Tomis*.

In Muzeul Național de Antichități din București se află două reliefuri antice, găsite într'un mormânt din Dobrogea; reprezentările lor au fost interpretate ca fiind de origină creștină veche (D. M. Teodorescu și Mr. Netzhammer).

Primul relief prezintă în registrul superior două păsări ciugulind dintr'un fruct, iar dedesubt o barză în luptă cu un șarpe care s'a încolăcit în jurul picioarelor ei. La dreapta se vede sus un pom, iar jos un bărbat gol tinând în mâna un obiect nedistinc. S'a interpretat acest bărbat ca fiind Adam, care ține în mâna două mere.

Al doilea relief înfățișează o femeie cu mâinile ridicate și tinând în ele câte un sistris, iar sus un Eros. Alătura un alt Eros trăgând cu arcul și jos o femeie goală care-și acoperă cu o mână sănul, cu alta sexul.

Este lămurit că primul relief nu poate înfățișa pe Adam, care nicăieri nu este reprezentat astfel, iar al doilea de sigur reprezintă de o parte pe Isis și Harpocrate, de ceialaltă pe Afrodita și Eros. Deci în nici un caz nu avem a face cu reprezentări creștine. (Publicată ulterior în revista „Artă și Arheologie” 1938 nr. 13—14).

D-l *V. Lungu*, profesor în Iași, vorbește despre *Chipuri domnești în bisericile ieșene*, arătând că pe lângă chipurile ctitorilor domnești, în unele biserici din Iași se găsesc și portrete veritabile ale unor Domni moldoveni. Astfel la Mitropolie avem pe Vasile Lupu și soția sa Tudosca; la Galata pe Petru Schiopul și Ieremia Movilă; la Cetățuia pe Gh. Duca; la Sf. Nicolae pe Anton Roset; la Hlincea pe Vasile și Ștefană Lupu; iar la Sf. Spiridon pe numerosi Domni fanarioți. Unele din aceste portrete nu sunt numai foarte fidele, dar adeseori adevărate opere de artă.

Ziua II (15 Octombrie)

La orele 8.30 lucrările congresului se reiau sub prezenția d-lui *I. Minea*, profesor la universitatea din Iași.

D-l *Const. Moisil* își desvoltă comunicarea să despre *Stema Moldovei*. Pe monetele lui Petru I Mușat, cari sunt cele mai vechi monumente heraldice moldovene, stema țării este reprezentată prin capul de bou, așezat în față, cu stea între coarne și insotit la dreapta de soare (rozetă, stea), la stânga de lună (crai nou). Sub Alexandru cel Bun însă găsim o serie de monete în cari capul de bou este așezat pe marginea superioară a unui scut despăcat, în primul cartier fasciat, iar în al doilea presărat cu flori de crin. Acest scut, care se găsește încă dela Petru I Musat pe monetele moldovenești, este blazonul familiei domnitoare a Mușatinilor. Deci în cazul acesta capul de bou timbrează scutul din stema dinastiei.

Sub Stefan cel Mare întâlnim capul de bou reprezentat și în alt fel. Pe peatra cu inscripție ce s'a pus la poarta cea mare a Cetății

Albe capul de bour este înfățișat cu gât și în profil, pus pe un coif ce timbrează scutul Mușatinilor. Tot în acest mod este reprezentat el și în pisania de pe turnul bisericii Sf. Dumitru din Suceava; pe piatra de mormânt a voevozilor Bogdan și Petru din biserică mănăstirii Putna și în miniaatura evanghelierului din 1502 aflător la Viena, cum și pe unele discuri de ceramică smâlțuite: toate din domnia lui Ștefan cel Mare.

Dar și mai târziu, în cursul veacului al XVI-lea găsim capul de bour — stema Țării — timbrând stema dinastiei. Astfel în pisania mănăstirii Slatina din timpul lui Alexandru Lăpușneanu și pe bula de aur a lui Petru Schiopul din 1575.

Cu toate acestea reprezentările de mai sus, foarte interesante și cu un caracter arhaic, rămân izolate, căci pe monete și pe sigiliile domnești capul de bour este reprezentat totdeauna așezat în față. Iar după ce stema dinastiei a dispărut, stema Țării a rămas singura stemă domnească, menținându-se până astăzi.

Comunicarea a fost însoțită de proiecții.

In discuțiile ce au urmat, d. prof. I. Minea a subliniat importanța studiilor de heraldică pentru cunoașterea mai amănunțită a istoriei naționale și a relevat necesitatea de a se aduna și publica monumentele noastre heraldice.

D-l Dinu V. Rosetti, conservator la Muzeul Municipal din București, a vorbit despre *Podoabe și idoli de aur în civilizația eneolică*.

D-sa atrage atenția asupra câtorva obiecte de acest fel, cari au fost descoperite în stațiunile din această epocă și trage concluzii cu privire la dezvoltarea civilizației omenești de atunci.

D-l G. D. Florescu, conservator la Muzeul Municipal din București, a făcut o comunicare despre *Un inel domnesc din secolul al XVI-lea*.

In ultimul timp d-sa a achiziționat un inel sigilar de aur, care prezintă ca tip figura unui Domn român, stând în picioare, cu coroană pe cap și ținând în mâna dreaptă o cruce triplă patriarhală. Legenda de jur împrejur este în caractere cirilice și conține numele lui Petru Voievod al Țării Românești. Acest tip sigilar seamănă perfect cu tipul de pe bula de aur publicată de d. Const. Moisil în Revista Arhivelor (vol. I p. 259 și tab. V) și atribuită de d-sa lui Petru Cercel, iar de d. Iorga lui Petru cel Tânăr. Conferențiarul face o amănunțită genealogie a familiei acestui Domn, căruia îsar putea artibui inelul.

In discuția ce a urmat d. Const. Moisil felicită pe conferențiar pentru studiul ce a întreprins și-l roagă să continue până va lămuri definitiv problema.¹⁾

D-ra Maria Golescu din București, vorbește despre *Câteva umivalniile vechi*. In unele biserici dela noi există în pronaos un dispozitiv menit să primească apa ce a servit la botezul copiilor, cenușa

1) Ca informație: inelul a fost găsit la localitatea Eronchioi din Asia mică și cumpărat de acolo de d. Gustav Finkelstein, care l-a vândut apoi d-lui Florescu.

din cădelnițe și alte rămașițe sfintite. Am întâlnit acest dispozitiv și la biserică din Golești (jud. Muscel) și la cea din Vărzari (jud. Argeș), amândouă de pe la mijlocul veacului al XVII-lea.

În cărțile liturgice latinești era cunoscut prin veacul al XVI sub numele de *baptisterium*, *piscina sacraris* sau numai *sacrarium*, spunându-se în invățătura care precedea inițierea diaconilor, că acest dispozitiv trebuia să se afle numai decât în apropierea locului, unde se săvârșește botezul și lângă baptisteriu propriu zis.

Acest *sacrarium* se numește în termenii noștri bisericești *umivalniță* și constă uneori dintr'un trunchi de coloană scobit și asemănător unei cristelnițe, sau dintr'o firidă zidită și prevăzută cu o canalizare ducând la temelia bisericii. Alteori nu este decât o mică groapă zidită și astupată cu o lespede găurită (fenestella), care se putea ridica.

La biserică din Vărzari, care datează din 1635 și e zidită de Radu biv vel armaș, această umivalniță constă dintr'un segment de cerc alcătuit din cărămizi așezate vertical. În biserică dela Golești, ctitoria lui Stroe Leordeanu (1646) din două lespezi de marmoră, care fixate la întretăierea pereților dintre naos și pronaos formează împreună un fel de recipient cubic. Pe marginea superioară a uneia din lespezi o inscripție ștearsă conține numele lacov (?) și cuvintele: „is-prăvită leat 7184” (1676). Dedesubt un medalion rotund cu o acvilă bicefală, flancată de căte o cruce întreță. Această reprezentare poartă numele de zgriptor, care în simbolica „Fisiologului”, tratatul de științe naturale amestecat cu atâtă fantasmagorie și misticism, ține locul unei Deesis, căci se spune acolo: întâlnirea celor doi zgriptori în razele soarelui e ca rugămintea Precestei și a arhanghelului Mihai către Isus pentru pacea creștinilor. — Pe ceialaltă lespede altă reprezentare, aceasta făcând parte vădit din Fisiolog: o mână arată spre cuvântul „Dumnezeu” și dedesubt un cerb și o căprioară afrontată se adapă dintr-o lăstăna, simbolizând râvna sufletului spre Dumnezeu, izvor de viață veșnică.

Prezidenția ședinții trece la d. *Const. Moisil*, care dă cuvântul d-lui prof. I. Minea spre a-și desvolta comunicarea despre *Chipul lui Alexandru cel Bun*. D-șa trece în revistă toate monumentele vechi care reprezintă pe marele Domn moldovean Alexandru cel Bun și le descrie arătând valoarea portretistică a Bucăruia. Insistă în special asupra portretului de pe patrafirul din mănăstirea rusească de lângă lacul Ladoga, portret pe care îl consideră cel mai apropiat de realitate. Domnul poartă în cap o pălărie la fel cu cea a împăratului bizantin Ioan VIII Paleologul; pe corp are o haină blănitușă și cu mâneci largi, iar în picioare cismulite de piele.

D-1 *D. Ciurea*, asistent universitar din Iași, vorbește despre *Monete grecești și romane găsite la Adam Clissi și în imprejurimi*. Cu prilejul săpăturilor întreprinse sub conducerea d-lui prof. P. Nicorescu, s-au găsit în ruinele orașului roman Tropaeum Traiani un număr de monete antice. Ele sunt de o parte piese de bronz emise de orașele pontice în veacurile III și IV d. Cr., parte monete imperiale romane din

aceiasă epocă. Nu s'a găsit însă nici un tezaur monetar, pe baza căruia să se poată data vreun monument din acest oraș.

D-l *Anton Veleu*, consilier tehnic la Muzeul Militar din București, face o comunicare despre *Un tezaur militar găsit la Radovanu (Ilfov)*. În urma indicațiilor date de d. *Const. Moisil*, s'a putut achiziționa pentru Muzeul Militar o camașă de zale fragmentată, un craniu de coif, un iatagan, două vârfuri de sulță și o zabală, toate de fier, găsite într-o movilă de lângă satul amintit. D-l *Veleu*, care numai cu mari stăruințe le-a putut achiziționa chiar la fața locului, le-a studiat și a ajuns la concluzia că sunt armele unui luptător turc din veacul al XVII-lea, care va fi căzut în vreuna din numeroasele invazii turcești ce s-au făcut în acest timp în Tara Românească.¹⁾

D-l *Emil Diaconescu*, conferențiar la universitatea din Iași, vorbește despre *Catapitesme ieșene*. După ce arată cări sunt cele mai importante dela bisericile din Iași, d-sa desvoltă problema trecerii catapitesmei de lemn din Moldova în Tara Românească și în țările balcanice, indicând asemănări și influențe hoarătoare.

Prezidenția o ia d. prof. *I. M. Marinescu* dela universitatea din Iași.

D-l *T. Bulan*, profesor la facultatea de teologie din Chișinău, face o comunicare *Despre puterea de cumpărare a leului pe vremea ocupării rusești dintre 1806—1812*. Bazat pe un mare număr de documente contemporane d-sa arată fazele prin cări a trecut leul ca monetă de cont în această epocă.

D-l *Henri Stahl*, profesor la Academia de Comerț din București, face următoarele propuneri pentru înlesnirea propagandei în favoarea numismaticei :

a) În cărțile de istorie să se consacre un capitol numismaticiei, arătându-se importanța ei pentru cunoașterea trecutului și ilustrându-se cu figuri de monete.

b) Să se publice un album cu cele mai importante monete antice și românești, ce se găsesc în țara noastră, pentru a oricine să-și poată da seama, când găsește vre o monetă, de importanță și valoarea ei.

Cum există pentru filateliștii incepători albane ieftine, ar trebui să se tipărească și pentru numismatii incepători.

c) Să se facă mulaje de gips sau de metal de pe monetele interesante, pentru ca ucenicii numismati să se învețe să le identifice și să le clasă.

d) Prin conferințe de vulgarizare la radio, prin articole de ziare să se atragă atenția asupra monetelor vechi și să se insiste pentru colecționarea lor.

La aceste deziderate d. *Const. Moisil* a răspuns, că Societatea Numismatică pregătește publicarea unor tabele cu monetele care au circulat ori au fost emise în țara noastră, din cele mai vechi timpuri și până astăzi. Ele vor apărea treptat pe măsura obținerii mijloacelor

1) Publicată ulterior în *Buletinul Muzeului Militar* I p. 52 urm.

bănești pentru tipărirea lor. D-șa cere, și congresul aprobă, ca această publicație să fie considerată ca un deziderat al congresului.

D-l *Const. Moisil* expune apoi comunicarea d-lui *Emil Becker* despre o medalie inedită a Doamnei Elena Cuza. Într-o călătorie făcută de curând la Viena, cunoscutul nostru sculptor, d. *Emil Becker*, a descoperit o medalie inedită până acum și care înfățișează pe o parte bustul Doamnei Elena Cuza, redat cu o măestrie desăvârșită, iar pe cealaltă parte, într-o ghirlană de frunze de laur o inscripție referitoare la întemeierea Azilului Elena Doamna în 1862.

Medalia este semnată de marele sculptor italian Luigi Fabrucci, elev al școalei de belle-arte din Florența, stabilit pentru un timp la Paris, unde a fost apreciat în cercurile curții lui Napoleon III. Născut în 1829, Fabrucci după ce a absolvit școala de arte frumoase din Florența, ca elev al profesorului Costeli, a luat parte la revoluția din 1848/9 pentru liberarea Italiei de sub stăpânirea austriacă, iar la 1860 s'a dus la Paris, unde s'a stabilit pentru mai mult timp. Dintre lucrările sale mai importante amintim o serie de statui din grupul mare de marmoră din biserică Santa Croce și apoi relieful de teracotă din Londra, care înfățișează pe regele Italiei Victor Emanuel I îngrijind pe bolnavii dintr'un lagăr de holerici.

La 1862, când se găsea la Paris, sculptorul Fabrucci a primit dela guvernul român însărcinarea de a bate o medalie pentru comemorarea înființării Azilului Elena Doamna. În acest scop a modelat el frumoasa medalie cu portretul Doamnei Elena. Nu se știe însă pentru cari motive proiectul lui Fabrucci nu a fost aprobat de guvernul român, care apoi s'a adresat altui artist parisian Caqué și acesta a executat o medalie mult mai simplă și fără efigia Doamnei Elena, medalie care a și fost aprobată și executată.

In orice caz lucrarea lui Fabrucci, mult superioară celei lui Caqué — care se intitula „graveur de l'empereur” — are pentru noi mare importanță că ne-a păstrat un admirabil portret al Doamnei Elena Cuza.

D-l *Valdemar Clain*, asistent la universitatea din Cernăuți,^a vorbit despre *Monete inedite din Callatis*. În urma unor cercetări făcute timp de mai mulți ani la Mangalia, între ruinele vechei Callatis, s-au găsit o sumă de piese de bronz, atât autonome cât și imperiale, care prezintă tipuri inedite, sau variante ale tipurilor cunoscute.

Conferențiarul prezintă în proiecționi luminoase piesele cele mai caracteristice și le descrie, explicând caracterele particulare ale fiecăreia.

BANCHETUL DELA CORSO—VIZITAREA ORAȘULUI—INCHIDERE CONGRESULUI

Terminându-se seria comunicărilor, congresiștii au luat parte la un banchet, ce le-a fost oferit de comitetul local de organizare, la restaurantul Corso.

Grijă deosebită ce au pus-o pentru deplina satisfacție gastronomică și sufletească a congresiștilor d-na și d-l *Emil Diaconescu*,

secretarul general al comitetului, au contribuit ca tradiționala ospitalitate moldovenească să fie apreciată în cel mai mare grad de către participanții din toate colțurile țării.

A urmat apoi vizitarea instituțiilor din oraș, care aveau legături mai strânse cu preocupările congresiștilor: în primul rând muzeul de antichități unde prof. *Tatrali* — de și bolnav — a dat explicațiile necesare; apoi Arhivele Statului, unde d-l *Al. Băleanu*, director și *Gh. Ungureanu*, subdirector, au organizat o foarte interesantă și instrucțivă expoziție de documente și stampe moldovenești.

La orele 18 congresiștii s-au întrunit dn nou la universitate în ședința de închidere a congresului.

D-l prof. *P. Nicorescu*, proclamat președinte, pune la vot următoarele deziderate, care au fost exprimate de congres:

- a) înființarea unui muzeu de artă bisericească la Iași;
- b) adăpostirea în condiții bune a reliefurilor monumentului dela Adam Clissi, aflătoare în parcul Muzeului Militar din București.
- c) publicarea de tabele monetare cuprinzând monetele antice și medievale, în special românești, care s-au emis sau au circulat în România.

Dezideratele sunt primeite cu unanimitate.

Punându-se în discuție localitatea unde urmează a se ține în anul vîtor congresul național de numismatică și arheologie, se admite propunerea d-lui *General Gr. Constandache* de a se ține la București, cu invitarea numismaților și arheologilor din țările vecine.

La urmă d. președinte mulțumește tuturor persoanelor care au făcut comunicări ori au luat parte la desbateri, pentru contribuțiile valoroase ce le-au adus științei numismatice și arheologice.

EXCURSIUNEA.

In dimineața zilei de 17 Octombrie congresiștii, însoțiti de numeroși intelectuali din Iași, au plecat în automobile și autobuse spre Hărău, unde au fost primiți de autoritățile locale și de numeroși locuitori. Fiind Dumineacă au asistat cu toții la serviciul divin dela biserică Sf. Dumitru a lui Petru Rareș și apoi au vizitat ruinele palatului lui Ștefan cel Mare și biserică minunată ridicată de acest Domn în apropierea palatului.

La amiază au luat parte la masa comună oferită de primăria orașului și apoi au plecat spre Cotnari, unde au vizitat biserică lui Ștefan cel mare și ruinele bisericii și școalei lui Despot Vodă, cum și pivnițele celebre ale acestei localități vinicole de primul rang. În mijlocul veseliei generale, d. Emil Becker a făcut aci o scurtă comunicație despre Banii lui Despot Vodă.

Coplești de farmecul drumului și de măreția atâtălor monumente vechi moldovenești, congresiștii s-au înăpărat seara la Iași, de unde au plecat spre localitățile lor.

INFORMATII

Inaugurarea Institutului francez de studii bizantine. În ziua de 8 Mai 1938 înăugurându-se la Fundația Carol I, Institutul francez de studii bizantine, care a fost transferat la București după ce funcționase mai mulți ani la Constantinopol, d. Const. Moisil, președintele Societății Numismatice Române, a spus în numele acestei societăți următoarele:

Societatea Numismatică Română, care de 35 de ani lucrează și luptă pentru propășirea științei numismatice și a artei medalisticice în România, salută cu satisfacție începutul activității științifice a Institutului francez de studii bizantine în țara noastră. Și aceasta cu atât mai mult, cu cât între activitatea societății noastre și a institutului francez există o strânsă afinitate.

Monetele bizantine sunt monumentele cele mai numeroase și mai importante cu care a venit în atingere directă poporul românesc. El a cunoscut și a utilizat în curs de veacuri aceste monete, care prezintă efigiile împăraților bizantini și care prin aceasta i-au amintit mereu ideia de împărat, ce se găsește pe urmă în basmele și cântecile lui populare.

De altă parte simbolurile creștine de pe aceste monete, ca imaginea Mântuitorului, figura Victoriei transformată în arhanghel creștin, monograma lui Crist, etc., i-au amintit și ele mereu, în timpurile grele ale lungilor invazii barbare, idealul creștin.

Membrii societății noastre au colecționat și studiat cu pasiune aceste monumente interesante, dar ei au colecționat și studiat și altele, care sunt apreciate în mod special de Institutul francez și mai ales de părintele Laurent. Acestea sunt sigiliile sau bulele de plumb bizantine.

Primul care a atras atenția la noi asupra lor a fost regretul M. C. Sutzu, fost timp de 30 de ani președintele Societății Numismatice Române, iar cea dintâi publicație românească privitor la ele se datează răposatului Wilhelm Knechtel, fost membru activ al acestei societăți. De altfel ca o legătură între lucrările noastre și preocupările Institutului francez de studii bizantine putem considera și conferința pe care a ținut-o de curând părintele Laurent la societatea noastră asupra unor bule de plumb bizantine¹⁾.

Dorim ca aceste legături științifice să continuie și să se intensifice, iar activitatea Institutului francez de studii bizantine să dea cât mai multe și mai bogate roade în domeniul pe care-l cultivă cu atâtă competență.

1) Publicată mai sus p. 38 urm.

Maestrul bănar al medalilor lui Constantin Brâncoveanu. Încă din momentul apariției medalilor marelui Domn muntean Constantin Brâncoveanu (1713) s'a pus întrebarea: unde au fost bătute și de către cine?

Biograful său, italianul Del Chiaro (1718), spune că au fost bătute în Transilvania, iar istoricul Gebhard (1782) confirmând baterea lor în această provincie, adaugă că tiparele lor fuseseră executate în Olanda. În sfârșit numismatul St. Schönvisner (1801) ținând seamă că pe aceste medalii se află inițialele C. I. H. sau C. H. emite părerea, că meșterul care le-a bătut a fost celebrul gravor elvețian Carol Johann Hedlinger. Părerea lui a fost admisă și de istoricul Engel (1804) și după aceasta toți numișmații noștri au adoptat-o.

Anul trecut însă cunoșcutul numișmat ungur d. Lajos Huszár a publicat în periodieul *Archivum Europae centro-orientalis*, care apare la Budapesta, un studiu intitulat: *Le maître des médailles de Constantin Brancoveanu*, studiu care a fost adus la cunoștința membrilor Societății Numismaticice Române de către d. Emil Becker în sedința dela 6 Februarie 1938.

În acest studiu d. Huszár arată cu argumente decizive, că Hedlinger nu a putut bate în nici un caz aceste medalii, ci ele se datorează meșterului ardelean Carol Iosif Hofmann, care a lucrat între anii 1713—1738 în atelierul monetar din Alba Iulia. Acest Hofmann a bătut de altfel și alte medalii privitoare la evenimentele de atunci din Transilvania: construirea cetății Alba Iulia (1714), luarea Timișoarei dela Turci (1711), cucerirea Belgradului (1717), restabilirea Daciei (1717), etc.

Probele pe care le aduce d. Huszár în sprijinul părerii d-sale nu suferă nici o contrazicere și urmează să admitem pe Hofmann ca autor al medalilor brâncovenesti.

Cu toate acestea numișmații și intoricii trebuie să mai lămurescă o problemă: care a fost rolul lui Hofmann?

De sigur rolul lui nu s'a redus numai la simpla operație de a fi bătut medalile cu tiparele sau stanțele gravate în Olanda, mai ales că titlul său era de „Münzeisen Schneider”. În cazul acela nici n'ar fi avut dreptul să-și pună inițialele pe medalii. De aceea trebuie să considerăm informația lui Gebhard, că stanțele au fost gravate în Olanda, ca inexactă și să admitem că tot Hofmann a gravat și stanțele.

Colectionarea monetelor vechi de aur. Prin I. D. R. Nr. 1907 din 12 Aug. 1936 (Monitorul Oficial Nr. 191 din 1936) s'a interzis comerțul cu monete de aur, deși obiectele de artă, tacâmurile și bijuteriile din acest metal erau libere la transacție. Tinând seamă de prejudiciul ce se aduce prin această prohibiție colecțiunilor numismatice publice și particulare și având convingerea că ea va contribui la topirea monetelor vechi de aur ce se vor descoperi, comitetul Societății Numismaticice Române a interventit numai decât atât la d. guvernator al Băncii Naționale, cât și la d. ministru de finanțe, rugându-i să binevoiască să pună la adăpost numismatica și arheologia de pagubele științifice și artistice ce ar putea rezulta din aplicarea *ad litteram*

a decretului de mai sus și a da interpretare pasagiului privitor la monete în sensul, că și monetele vechi de aur urmează să fie considerate ca obiecte de artă și deci transacția lor să fie liberă.

In această acțiune a sa comitetul a avut concursul hotărît și foarte prețios a d-lui ing. C. Orghidan, mulțumită căruia s'a obținut interpretarea publică în Monitorul Oficial Nr. 213 din 14 Sept. 1938, că monetele vechi de aur având însemnatate pentru colecționari sunt și ele libere la transacție.

Mulțumind și pe această cale d-lui guvernator și ministru al Economiei Naționale, Mitiță Constantinescu, membru de onoare al societății noastre, cum și d-lui ing. C. Orghidan, membru în comitet, credem că mai este nevoie să se precizeze cări monete vechi de aur intră în prevederile ultimei interpretări. Părerea comitetului societății noastre, ratificată de adunarea generală din 23 Oct. 1938, este că în categoria monetelor de aur pentru colecții intră: 1. Monetele antice grecești, romane și barbare. 2. Monetele bizantine și toate cele emise în cursul evului mediu și modern. 3. Monetele contemporane cări nu mai au curs. 4. Monetele românești de aur.

Noi publicații arheologice. În ultimii doi ani literatura noastră arheologică s'a imbogățit cu următoarele publicații periodice: *Revista de preistorie și antichități naționale*, director prof. univ. I. Andrieșescu (1937); *Sargetia*, buletinul muzeului din Alba-Iulia, director Oct. Floca (1937); *Muzeul Fălticenilor*, director prof. V. Ciurea (1938).

D-l Sc. Lambrino, directorul revistei „Istros” a început să publice *Bibliothèque d' „Istros”*, având ca prim volum lucrarea d-lui Emil Coliu, *La collection de vases grecs du musée Kalinderu* (1937).

Cu prilejul expoziției din Paris (1937) s'a pus sub tipar un volum *L'archéologie en Roumanie*, dar până acum n'a apărut decât lucrarea d-lui Al. Bărcăcilă, *Une ville daco-romaine: Drubeta* (1938). În schimb în volumul destinat Transilvaniei s'a publicat lucrarea d-lui C. Daicoviciu, *La Transylvanie dans l'antiquité* (1938).

O mențiune specială trebuie să facem lucrării d-nei Marcelle Lambrino, *Les vases archaïques d'Histria* (1938), care cu o competență necontestată și cu o eruditie superioară a identificat, reconstituit și clasat ceramica străveche descoperită în ruinele acestui oraș.

Vechile publicații și-au continuat activitatea: *Dacia* V-VI (VI. Dumitrescu, I. Nestor, Săveanu, Gr. Florescu, V. Christescu, Radu Vulpe, Hortensia Dumitrescu, C. Plopșor, Dorin Popescu) *Buletinul Comis. Monum. Istorice* (Bărcăcilă, D. Tudor, D-ra Golescu); *Buletinul Comis. Monum. Istorice Cluj* (Daicoviciu, Macrea, Moga, Vătășanu); *Arta și Arheologia-Iași* (E. Condurache, Anițescu, Bujoreanu); *Analele Dobrogei* (Radu Vulpe); *Gazeta ilustrată-Cluj* (Macrea); *Analele Academiei Române* (N. Bănescu, P. Nicorescu; *Ephemeris Dacoromana*, (N. Cucu, I. Russu, D. Tudor, Macrea) și *Omagiu Kirifescu* (Bărcăcilă, VI. Dumitrescu, Gr. Florescu).

INTRUNIRILE SOCIETĂȚII NUMISMAT CE ROMÂNE

Sedintele comitetului

(in rezumat)

21 Februarie 1934. Președintele comunică răspunsul d-lui mareșal al Curții Regale despre primirea publicațiilor trimise pentru biblioteca M. S. Regelui.

De asemenea comunică adresa episcopiei ortodoxe din Cluj prin care se trimit pentru colecția societății un exemplar mare și altul mic din medalia sfintirii Catedralei din Cluj.

Se aproba înscrierea în societate a unui număr de membri, cari vor fi propuși în sedința societății dela 28 Februarie.

21 Martie 1934. Se delegă ca membri în comitetul central de organizare a congresului național de numismatică și arheologie ce va avea loc anul acesta la Craiova, d-nii I. Andrieșescu, general Gr. Constandache și Const. Moisil. D-lor vor luce contact cu comitetul local spre a asigura realizarea acestei prime manifestări pe care societatea noastră o organizează în provincie.

Se aproba înscrierea în societate a mai multor membri noi, cari vor fi propuși în sedința societății din Aprilie.

5 Aprilie. Se pune în discuție organizarea congresului și expoziției din Craiova pe baza adresei primită dela comitetul local format din d-nii Dr. Al. Metzulescu, Al. Bârcăciu (T. Severin) și C. Nicolăescu-Plopșor. Se fixează data de 28–30 Septembrie.

Se stabilește lista membrilor societății cari vor lua parte la Congresul de studii bizantine din Sofia în Octombrie. Se decide să se comunice această listă secretarului general al congresului.

Sedintă societății dela 25 Martie 1934

Președinte: *Const. Moisil*; Secretar: *St. Capsa*.

D-l prof. *Henri Stahl* face o comunicare despre *Falșificările biletelor de bancă și mijloacele de a-le dovedi*. De și biletelor de bancă au fost cunoscute de Chinezi încă din veacul al X-lea, în Europa nu apar decât abia în secolul al XVIII-lea. Dar scurt timp după apariția lor se fac și primele încercări de a le falsifica. Uneori aceste falsificări au fost patronate chiar de oficialitate. Astfel prima falsificare în cantități mari a assignatelor franceze din timpul revoluției a fost patronată de guvernul englez, care avea interes să discreditze finanțele franceze și în același timp să susțină mișcarea regalistă franceză. Îar ceea mai nouă falsificare oficială a unor bilete de bancă a fost înfișuită la Budapesta, indată după războiul mondial, emițându-se un număr foarte mare de bilete franceze, cari au produs pagube imense statului francez.

Când biletele de bancă se falsifică de oficialitate sunt greu de recunoscut, dar când le falsifică particularii se pot recunoaște mult mai ușor. Prima dificultate o prezintă pentru falsificatorii executarea filigranelor, cari nu pot fi imitate exact; apoi serile și numerile, arabescurile culorile și semnăturile; uneori chiar figurile sunt greu de reprodus cu exactitate. Un mijloc bun de a recunoaște un bilet fals este sunetul ce-l produce hârtia. Biletele veritabile sunt imprimate pe hârtie specială ce nu se găsește în comerț și are un sunet anumit când este.

Cu toate acestea astăzi falsificatorii au la dispoziție atâtea mijloace, încât uneori insuși casieri cu experiență intinsă sunt înșelați. De aceea este necesar să se recurgă la aparate speciale spre a se putea descoperi falsificatele. Unul din acestea este microscopul perfectionat; altul este epidiascopul cu care se poate mări biletul la 2–4 metri și astfel se recunoaște ușor imperfecțiunile desemnului sau textului. În sfârșit avem aparatele producătoare de raze ultraviolete, cari au proprietatea de a colora în mod deosebit hârtia, cernelurile, stampile de calitate deosebite și astfel se poate constata cu ușurință orice falsificat.

Nenumăratele bilete false, cari au apărut în anii din urmă la noi, mai ales

în Oltenia, și dintre cari unele imită foarte bine biletetele Băncii Naționale, obligă pe toți cei ce au misiunea de a controla biletetele de bancă să se înarmeze cu aparatelor cele mai perfecte pentru constatarea falșurilor.

D-l Stahl a făcut la urmă în fața membrilor societății o serie de experiențe cu astfel de aparat, cari au fost urmărite cu mare interes de toți cei prezenți.

Şedința societății dela 6 Mai 1934

Președinte: *Const. Moisil*; secretar: *St. Capsa*.

După deschiderea ședinței d. președinte face cunoscut, că anul acesta congresul de numismatică și arheologie se va juț la Craiova și va fi însoțit de o expoziție de monete, medalii și obiecte arheologice. Comitetul local va trimite în curând invitații tuturor membrilor.

De asemenea comunică punerea la tipar a Buletinului societății, care va cuprinde datea de seamă despre congresul și expoziția din București (1933) și comunicările ce s-au făcut.

D-ra *Florica Moisil* vorbește despre *Incercairea de stabilizare monetară în Tara Românească între anii 1828—1830*. Din cauza marelui număr și varietății de monete străine, cari circulau la noi la începutul secolului al XIX-lea și a pagubelor ce le produceau schimbările continuu ale cursului acestor monete, s'a căutat să se face încă din anul 1828 un fel de stabilizare monetară. Din ordinul generalului Kisseloff, care era atunci șeful administrației, țara fiind sub ocupația militară rusă, s'au întocmit tablouri de cursul oficial al diferitelor monete de aur și de argint pe ziua de 15 Iunie. Aceste tablouri au fost trimise ispravnicilor de județe spre a servi ca normă la incasarea impozitelor către stat. Prin această stabilizare Ruși mai urmăreau și înălțarea monetelor turcești de proastă calitate.

La 3 Februarie 1829 galbenul olandez a fost stabilizat la 31 lei vechi, deși până atunci conta 31 lei 20 parale. Divanul Tării a protestat contra acestei depreciere și atunci s'a revenit, dar cu condiția că piesele să nu aibă lipsă, caci era obiceiul că monetelor de aur și de argint să îl-se roadă sau tăie marginile spre a se extrage metalul prețios.

Cu toate acestea în unele județe nu s'a tinut seamă de această revalorizare și s'au schimbat galbenii după cursul scăzut; de aceea guvernul a dojenit pe ispravnicii respectivi. Însă monetele turcești de și erau foarte depreciate, n'au putut fi scoase din circulație, caci erau în cantități prea mari.

Spre a asigura stabilizarea, generalul Kisseloff a cerut să se treacă chiar în textul Regulamentului Organic, care a fost pus în aplicare la 1 Martie 1831, că pentru daraverile interne cursul tuturor monetelor se va calcula după galbenii împărtăști sau olandezi, cari se fixează la 31^{1/2} lei sau 14 sfanți de argint bucata. La același curs se stabilesc și monetele cari circulau în Moldova.

D-l *Damian Bogdan* a făcut o comunicare despre monetele bătute la Sada-gura (1771—74) după lucrarea numismatului rus Vinkler.

D-l *Mihail Kogălniceanu* a prezentat un serviciu vechi de ceai compus din patru piese bătute toate cu monete de argint. (S'a publicat în această revistă anul 1934 p. 73 sub titlul de Podoabe monetare).

D-l *Const. Roșu* a prezentat o serie de taleri dela principiul Transilvaniei și o medalie a lui C. Brâncoveanu.

La urmă s'au proclamat membri noi: d-nii prof. H. Stahl, avocat Sever Andru, prof. N. Ionescu, toti din București, activi; prof. V. Ciurea-Păltineanu, prof. Ilie Constantinescu-Caracal, Prof. D. Tudor-Caracal, I. Alectoride-Mangalia, D-ra *Florica Moisil* și *Damian Bogdan* din București, corespondenți.

Redacția și administrația: București (IV), str. Stupinel Nr. 39

Abonamentul anual (4 numere) lei 120

**Redacția nu răspunde de părerile autorilor studiilor
publicate în revistă**
